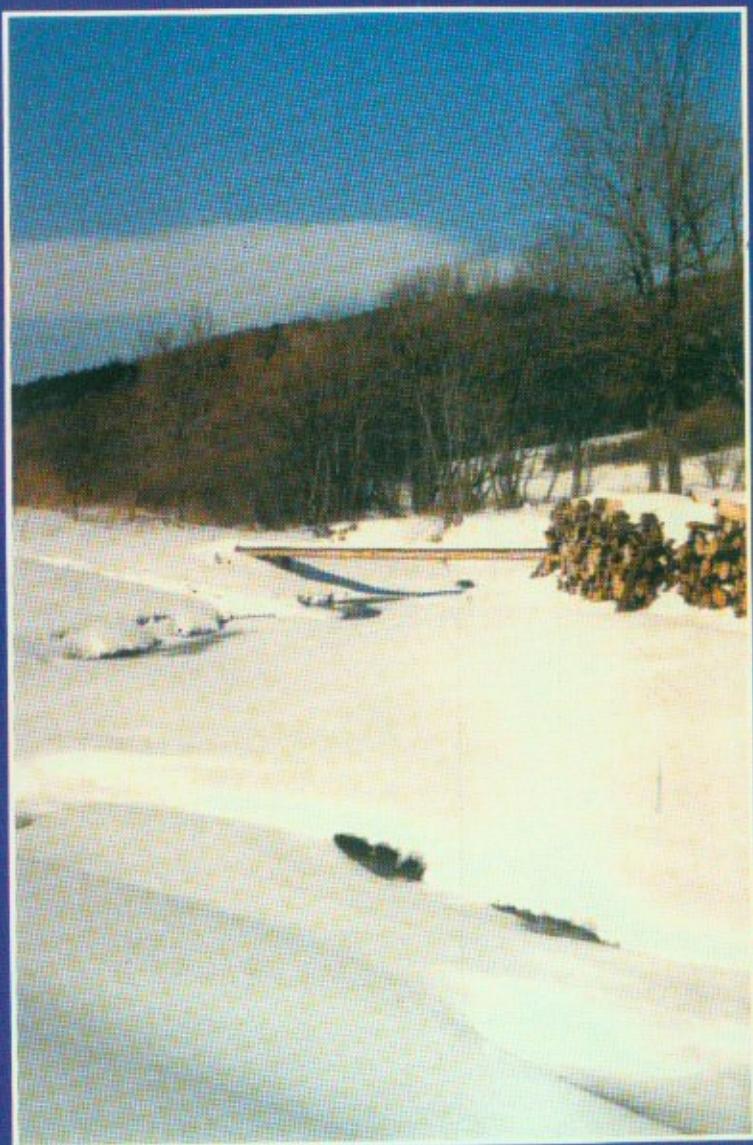
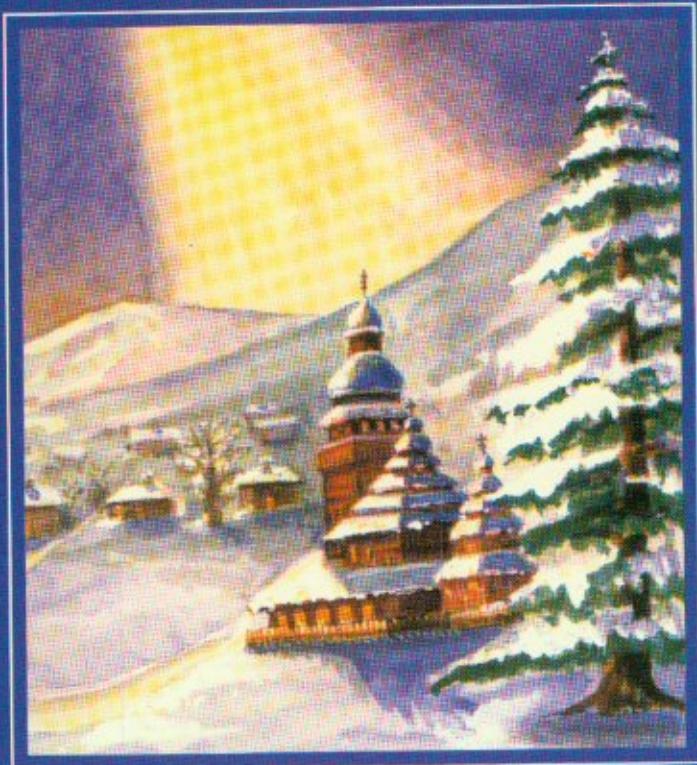


# ЗАГОРОДА

Музейне Товариство в Зинранові  
№ 4(19) 1998



ISBN 83-87282-59-6



Towarzystwo Muzealne w Zydranowej

Zahoroda

# Загорода

КУЛЬТУРА, ІСТОРІЯ І ПАМЯТКИ  
ЛЕМКІВ В ПОЛЬЩІ



Народився Бог на санях  
в лемківськім містечку Дуклі.  
Прийшли лемки у крисанях  
і принесли місяць круглий.

Ніч у сніговій завії  
крутиться довкола стріх.  
у долоні у Марії  
місяць - золотий горіх.

Богдан Ігор Антонич

# Zahoroda

KULTURA, HISTORIA I ZABYTKI  
ŁEMKÓW W POLSCE

*Ilustracje na okładce: zima w górach*



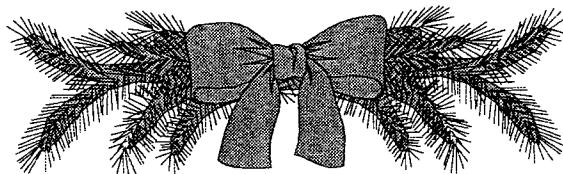
## Новорічне жичіння



З новим роком поздоровлям  
Вшыткіх люді доброй волі  
Жычу щастя і здоровля  
І дожити ліпшой долі.  
Най кождому так ся веде  
Як лем собі заплянує  
Межи людми мир і дружба  
Раз на завсе най панує.  
Жычу нашым сестрам братям  
В чужих краях за морями  
Жыти в щастю і здоровлю  
Быти мыслів разом з нами  
Жычу лемкам гын далеко  
В містах селах Україны  
Най сой роблят по своїому  
Ци весіля ци то кстини.  
І русинів з Пряшевщины  
З Новым Роком поздравляю  
Най в Свиднику як што року  
Нашу пісню заспівают.  
Вшыткы мамы і няніове

Я вам щиро жычу того  
Научайте своі діти  
Свого слова рідненького  
І газети в рідні мові  
Собі запренумеруйте  
І николи пару гроши  
На предплату не жалуйте.  
Редакторы наших газет  
Най ся завсе добрі мают  
І газети в ріднім слові  
Два раз в тыжни най выдают.  
Лемківськы сторінкы жычу  
Што раз бівше пошыряти  
Лемків в світі ест барз дуже  
Жебы мали што читати.  
Лемко чітат рідне слово  
Глядат свойой там бесіды  
Бо він свое завсе любит  
Так як діди і прадіди.

*Миколай Буряк*



## ДОРОГИ ЧИТАЧИ КВАРТАЛЬНИКА „ЗАГОРОДА”

Пришов час, же завитат до Вас остатній того року нумер Загороды 4/98 р. В нім пращає старый рік, а витаме новый 1999. В міру можливости поміщаме дописы - материали які нам присылате в 3-х майже язиках і як по лемківски то таком бесідом як сой пише автор з даного села якбы повісти од Криниці до Загір'я. Хибаль сами то видите як читате статі. То правда, же не в кождім н-рі розділены єднаково дописы в ріжных мовах, бо часом ест бівше дописів на польські мові, часом менше, подібно і в українські мові. Прагнеме поміщати найвеце материялів в наші лемківські бесіді, бо таку ціль ма наш музейный квартиральник. Крім двомісячника „Бесіда” і до того часу бюллетину „Лемка” мало мame в Польщі выдань на лемківскі материнскі мові.

Вшиткым Авторам – Дописувачам, котры до того часу присилали нам своі дописы барз красні дякуєме за поміч і співпрацю. Іх назвиска найдете в квартиральниках, які останут в наші історії серед Читачів. Щиро все витаме новых Авторів, Помічників і Прихильників.

Што Вам написати Шановны Читачи в тім н-рі Загороды ?  
Аж ся боіме писати зле, бо не видиме нич доброго з Новым Роком. А думализме писати лем того што нас радує, веце з історії, культуры, а юж менше о музею, котрого наш квартиральник ест органом. И на жаль змушены зме помістити писма, статі і інформацій о музею дос невеселы.

Были заміри выдати календарью книжечку на 1999 р. на місце 4-го н-ру „Загороды”. Але зме ищи за слабы, за мало мame материялів і Помічників. Ци то ся змінит на ліпше покаже час і Новый 1999 р.

О нові невеселі долі музею прочитайте писмо на польськім языку Окружного музею в Кросні но і статі з газет.

Де музей приділят в новім році іщи нич не знаме, а може быти, же остане на ласци і силах музейного активу без жадної опіки.

Як буде дальше поміч Міністерства Культури і Штуки на 1999 рік то буде друкуватися наш квартальник без змін. І буде організуване 8-ме музейне свято „Од Русаль до Яна”. Рада Музейного Товариства на засіданю 28.11. того року усталила, же осма імпреза одбудеся в днях 26-27. 06. 99 р. Хочеме жебы учіtele і молодіж була юж по закінчыню науки.

Треба може згадати, же імпреза хыбаль юж не буде при і в школі, бо новый Уряд в Дукли не видержавив школи Товариству Музейному. З той причины свято музейне зайде конечніст перенести до музейной загороды.

Одчуватся ту незичливе діяня деяких люди против музею і організуваных свят. Лем майме надію, же дастся пережыти вшелякы трудности і перешкоды, якых зме пережыли юж не мало. Может і тепер мине вшитко што зле і шкодит.

*Редакция*



Колядники на Лемковині в графіци В. Мадзеляна

## Muzeum nie może zginąć

W Zyndranowej obradowało Prezydium Rady Towarzystwa Muzealnego. Uczestniczyli w obradach: Adam Bartosz - wice-przewodniczący Związku Muzeów Małopolski oraz dyrektor Muzeum Okręgowego w Krośnie - Jan Gancarski.

Po wypowiedzeniu przez Muzeum Okręgowe umowy-użyczenia placówki, znalazła się ona w trudnej sytuacji. Została pozbawiona etatu, środków na bieżącą działalność, opieki merytorycznej, organizacyjnej i konserwatorskiej. I choć w trakcie obrad poruszono wiele problemów, m.in. kwestię zorganizowania tradycyjnego święta „Od Rusal do Jana”, to uwaga obecnych skoncentrowała się nad odpowiedzią na pytanie: Co zrobić, by uratować lemkowski muzeum przed zamknięciem ?

Członkowie Rady oczekiwali, że dyrektor Muzeum Okręgowego wyjaśni motywy decyzji o zerwaniu umowy. Niestety, usłyszeli jedynie, że krok ten podjęty był względami prawnymi, gdyż, według dyrektora, umowa została zawarta niezgodnie z przepisami. Były dyrektor Muzeum Okręgowego stwierdził, że umowę konsultowano z Wojewodą i Urzędem Wojewódzkim. Widział ją i pozytywnie zaopiniował dyrektor Departamentu Prawnego Ministerstwa Kultury i Sztuki, więc nie może być mowy o jakimkolwiek naruszeniu prawa, widoczna jest natomiast zła wola obecnego kierownictwa Muzeum Okręgowego i nieprzychylność wobec mniejszości lemkowski. Padło wiele gorzkich słów pod adresem dyr. J. Gancarskiego. Prowadzący obrady Eugeniusz Dziadosz, krytykując postawę i poczynania dyrektora, podziękował w imieniu Rady byłemu dyrektorowi Muzeum Okręgowego Arturowi Bacie za wkład pracy w rozwój zyndranowskiego skansenu.

Skoro okazało się, że na pomoc Muzeum Okręgowego nie można już liczyć, zastanawiano się co robić, by lemkowska placówka nadal działała. Adam Bartosz zadeklarował pomoc Zwią-

ku Muzeów Małopolski w kontaktach z Ministerstwem Kultury i Sztuki. Stwierdził też, że o wsparcie należy się zwrócić do nowych władz samorządowych gminy i powiatu. Zdecydowano o wysłaniu delegacji Towarzystwa na rozmowy z władzami gminy Dukla.

Jednocześnie Teodor Gocz zobowiązał się nadal udostępniać muzeum zwiedzającym społecznie, bez pobierania wynagrodzenia, do końca I kwartału 1999 roku. Do tego czasu zapewne sytuacja placówki zostanie uregulowana. Jedyne łemkowskie muzeum w Polsce nie może zginąć - z tym zgadzali się wszyscy obecni. Trzeba zatem podjąć starania o pozyskanie środków na działalność, zarówno u władz samorządowych, jak też w Ministerstwie Kultury i Sztuki.

Postanowiono, że przyszłoroczne święto „Od Rusal do Jana” odbędzie się w ostatnią sobotę i niedzielę czerwca. Niebawem powołany zostanie komitet organizacyjny święta.

/b/



Zima w górach - zagroda muzealna w Zyndranowej

## ЗИНДРАНОВА - ХТО ЄЙ НЕЗНА

Вшитки знаме, же по виселіню довги роки скріпили двери пустих хиж колисани гірським вітром. Лем в кількох заселених хижах куривося з коминив, а в інших гніздилися сови і по ночах зловішо гукали.

На управних колиси полях квітили бодаки і без кінця сіяли своє покоління. По пятнадцю роках вернуво ту кілька наших родин з головним ентузіастом повороту Федором Гочом. Не треба никому пояснювати кілько труду треба быво жеби Зиндранова быва така як гнески.

Слава тим вшитким людям котри духово, фінансово і своїм роботом помогли збудувати Ф. Гочови його ридне село таким як ест гнески.

Ганьба тим вшитким, котри навет динамітом бурили іх тяжкій труд.

## **КОРОТКА ІСТОРИЯ ЗИНДРАНОВИ В ФЕЙЛЕТОНІ**

Напевно село Зиндранова таке старе як Лемковина, але никто незна чого такся зове. Незнав того і сам Амброз Ковач, хоц прешов цілу Лемковину вздовж і поперек, а юж в Зиндранові быв нераз. Але добри о тим знают польски повоенни „історики”, котри в простий спосіб розвязали гордий лемківский бундз.

Дуже нашим селам сокиром пообтинали руски прикметники, інши „Рихвалди” прекстили на Овчари, а таки села як Чергіжне, Рибки, Липна і дуже інших вимазали з мапи і по справі. Але жеби быво іщи краще – з церкви зробили „сарай” в котрим превелебним плебаном быв „старший оборовий”. Сідив собі в крилосі, гріз бриндзю і телятам писав метрики. А тото што колиси ту ся діяво било му коло носа.

Але іначи думали мужи „вчені в писмі”. Не без поту написали нову „історию” Лемковини, а стару шмарили до фраса. Зиндранова зостава дальше Зиндрановом, бо мава незбитий довід, же „*od początku dziejów była polska i taką pozostało na wieki wieków*”.

Прецин кожди поляк знає тото, же найвекшим рицежком од шаблі быв пан Володийовскі, а другій то Збишко Зиндрам з якісого Богданьца што так катрупив Крижаків, як никто другий в історії.

За його вельки заслуги добрий польські король дав му гідне пасвиско в Карпатах, жеби мав де пасти уці. І жив собі пан Збишек в своїй загороді як в Бога за дверми. Плодив зиндранчата, котри як пташки вилітували з його гнізда і поселялися в інших селах. Але найбаже улюбили собі чогоси Регетив і власьні найвеце іх там быво в горлицьким повіті.

Довго никто не памятав о внуках славного рицежа, але за санаці згадано про них і ознаймлено пред світом, же то „*zarotniani Polacy*”, лем носят руски гуні. Конечно хтили привернути ім привілей „*zagrodowej szlachty*” і бывобы до того дішво як бы не вибухва друга съвітова війна. Але зараз по війні польськи панове в 1947 році дарували (не лем Зиндрамам) вельки земни добра над правима допливами Одри „по вічні часи”. Найкраще тето скоментував на лемківській Ватри в Ждині 1998 р. пан посол і міністер меншості народових в Польщі Яцек Куронь: ....*zarżneli lud? zarżneli język, zarżneli kulturę. I jest cud, że ten lud, że ten język żyje... Wstyd, wstyd*”.

Таки вельки слова правди міг повісти лем біблійний цар Соломон. Сердечно дякуєме Вам добрий Пане Куронь, а Ваши Вельки Слова николи незабуде наше покоління.

Семан Мадзелян  
6. 11. 1998 р.



Везут дырва з ліса

## VI - та ТВОРЧА ОСІН - ГОРЛИЦІ - 1998 р

Того року по раз шести скликалися лемківські творці.

В Горлицях в днях 17 і 18 X 98 р. зобралися лемківські творці на своїх шторічних спотканях жебы запрезентувати новы книжкы, своі творы в поезії, прозі, вспоминах. Приїхали знаны юж од давна нашы писателі, але приїхали тіж знани і узнані творці з заграниці. Того року по раз перший зо Словачії були, Марися Мальцовска – знана русинська писателька з Прешова, Сухий, поета, а з Ужгорода Іван Петровціз і з Будапешту Гавриїл Гетингер.

В суботу цілом громадом поїхали до села Кункова. В школі, де вчатся діти по лемківськы, зобразося повно люди. Олена Дуць-Файфер і Петро Трохановскі попровадили нас по ціли наши творчости, котром мож гнес юж ся пошытити. Творці презентували свій доробок. Але прекрасни доробок передставили шкільны лемківські діти, котры під керунком Мирославы Хомяк дали красни концерт. Были там і представителі місцевых власти шкільных.

А потім, вечера і довгы приятельськы размовы. В неділю по полудни юж в „Рускі Бурсі” в Горлицях, як каждого року спотканя з Горличанами. Окрасом того вечера была „Серенча”, новий ансамбль з Горлиц. Прекрасньні грають і сьпівают, хто знае ци то не буде наша нова „Лемковина”. Жаль, же то лем два дни, жаль же так рідко спотыкаемся на таких красных імпрезах. Жаль виїзджати. Хоц было юж пізно в ночы, было о чым бесідувати, было што подивляти, бо того року Павел Стефановскі нашов новых наших творців графікі і малярства і разом зо своім фотографіком зробив красну выставу. На таких спотканях видно як дуже маме розмаітых талантів. Здібны то люде тоты наши лемки, а здавалося же юж нас не буде, а мы істнієме, твориме, розвиваме і показуєме нашу культуру.

Перши раз головным організатором „Творчой Осени” был „Головни Заряд Стоваришыня Лемків” в Лігници. Списалися на „5”. Треба нам дальше робити свое, старатися о Бурсу, ремонтувати і творити в Горлицях свій Осередок Лемківской Культуры. Ту маме дуже здільной молодежы і тий молодежі треба помагати в розвиваню ей талантів. Я думам же на пришли рік приїхают новы творці юж з молодшого покоління лемків, бо як видно по книжках ест нас штораз більше, а того року были юж і дебюты. О них напишеме тіж в „Загороді”.

Ярослав Зволінські

## - Wydarzenia kulturalne -

### Poezja, proza, muzyka w "Ruskiej Bursie" w Gorlicach

W dniach 17-18 X 1998 roku miałem możliwość uczestniczenia w bardzo ciekawej imprezie jaka miała miejsce w Ruskiej Bursie w Gorlicach. W tych dniach Stowarzyszenie Łemków organizowało VI-tą „Łemkowską Twórczą Jesień”. Zjechało na tę imprezę 16 pisarzy i poetów z Polski, Słowacji, Węgier i Ukrainy. Prezentowali oni swoją twórczość (poezja, proza, historia), która w zasadzie dotyczyła społeczności Łemków - Rusinów żyjących w w/w krajach. Dzielili się swoimi doświadczeniami i dorobkiem z dziedziny popularyzacji własnej literatury. Prezentacje twórczości wzbogacała piękna muzyka i śpiew zespołu „Serencza”.

W dwóch salach budynku Bursy urządzone zostały wystawy grafiki, malarstwa, linorytu. Całą tą ekspozycję wraz ze swoimi dokumentalnymi zbiorami urządził znany łemkowksi działacz etnograf Paweł Stefanowski, który fachowo i ze znanstwem pokazał piękną, jak na razie amatorską sztukę zarówno malarstwa jak i grafiki gorlickich mistrzów.

Barwne i znaczące było spotkanie wszystkich twórców w Szkole Podstawowej w Kunkowej w sobotni wieczór. I tutaj ozdobą były występy dzieci z Uścia i Kunkowej, które pod kierunkiem Miroslawy Chomiak przedstawiły spektakl słowno-muzyczny. Ruska Bursa w tych dniach pełniła swoją rolę - Ośrodka Kultury Łemkowskiej. Aby móc jednak takie spotkania urządzać tu częściej koniecznym jest przeprowadzenie remontu tego obiektu. Ale, jak mi powiedzieli użytkownicy tego obiektu - remont może być przeprowadzony po unormowaniu spraw własnościowych.

W tej chwili, w naszym kraju, stworzono warunki do przekazywania gruntów i obiektów na własność. Wydaje się, że miejscowe władze w Gorlicach mają dobrą atmosferę, aby tą dawną własność Łemków przekazać Zarządowi Ruskiej Bursy, by mógł przygotować i realizować odpowiedni plan zagospodarowania obiektu. Z uwagi na brak

odpowiednich instalacji energetycznych przez cały czas trwania imprezy z trudem dawała sobie radę Warszawska Telewizja.

Warto było tą imprezę oglądać, przysłuchiwać się wypowiedzi twórców, słuchać pięknej łemkowskiej muzyki, warto było i filmować. Warto też takim imprezom i ludziom, którzy je organizują pomagać, bo to nie tylko cieszy samych Łemków, ale też integruje społeczności słowiańskie, co zresztą ma zasadnicze dla tego terenu znaczenie. Dobrze, że na imprezę przybyli również przedstawiciele gorlickich władz i Kuratorium Oświaty i Wychowania z Nowego Sącza, bo to już nie tuzinkowa impreza.

*Obserwator*

### ВЕРТАЙ ЛЕМКУ

Вертай Лемку

в рідни гори  
вертай, вертай  
бо юш час.  
Шмар вигная і чужину  
навет вільну Україну  
вертай в гори зас.

В небі парит

ястяб грізний  
на смереці  
кукат зозуля  
жайворонок  
смутно співат  
на поляні пасеся косуля.

Вертай вертай

бо лем ту  
твоя країна.  
На цмонтері  
гроби предків  
минувшого покоління  
ждут на тебе барз.

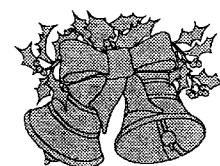
Вертай вертай

в рідни гори  
бо лем ту  
щасливий будеш.  
Бо лем ту вітчизна твоя.

*П. Ластівка*

Твоі гори

твоє небо  
чиста вода  
у потічку.  
Стара церков  
на горбочку  
ждут на тебе ждут.



## КОРОТКИЙ ОПИС О ДОЗНАННІМ ЧУДІ СВЯТОГО НИКОВАЯ ЧУДОТВОРЦЯ ПО ПЕРШІ СВІТОВІ ВІЙНІ В СЕЛІ КРАМПНІ НА ЛЕМКОВИНІ

О, хто, хто Никовай любить,  
О, хто, хто Никоваю свужить,  
Тому святий Никовай  
На всякий час помагай  
Никоває.

О, хто, хто спішить в Твої двори,  
Того ти на землі й на морі  
Все хорониш від напасти  
Не даєш му в гріхи впасти,  
Никоває.

О, хто, хто к Ньому прибігає,  
На поміч Його призыває,  
Той все з горя вийде ціло,  
Охоронить душу й тіло,  
Никоває.

Омофор Твій нам оборона  
І одна від бід охорона,  
Не дай марно нам пропасти,  
Ворогам у руки впасти,  
Никоває.

Побіджай врагів наших всюди,  
Помічник во скорбіх нам буди,  
Хотяих нас роздорити,  
Дай уста їх заградити,  
Никоває.

Никоває, молися за нами,  
Благаєм Тебе зі слізами,  
Ми Тя будем вихваляти,  
Ім'я Твое величати,  
Никоває.

В селі Крампні бившого повіту яселського на „Чарнім”, так ся називат част сева од назви потічка Чарни, жива сой до 1945 р. лемківска родина о назвиску Цімко.

Тота родина як и решта крамських лемків занимава ся гірском газдівком на котрі завше старали ся ховати доброго коня до вшитких робіт потягових на газдівці и в вілнім часі до робіт потягових в лісі, стадно дородной рогатой худоби, а в нім кілка добрих дійних коров, стадно чорних и бівих овец, свині и ціву купу придомового птацтва. Товди до першої світової війни на Лемковині не найгірше ся лемкам живо.

Але в першу світову війну праві же вшитки хижі в Крампні зостали през спецялний оддів австріяцького войска спалени, а люде в ружні сторони повиселяни. Били медже нима и таки, што ся нашли аж в Росії за великим ріком Волвгом. А кілка Крампняни нашли ся в тяшкім австріяцькім обозі яко інтернувані в Талергофі.

Як ся tota нищителска перша світова війна скінчива, то потім на Лемковині настав барз великий говод и в тім говоді барз тяшка хворота тифусу брішного, а потім ищи барз тяшка грипа – глуха, котру так називали, бо дуже люди по виліченю ся з той грипи потім цавком глухло.

Декотри люде туту грипу тиж називали гішпанком, бо же правдоподібні на Лемковину зостава принесена аж з далекої Гішпані.

Товди тиж на Лемковині на тоти хвороти барз дуже люди вимерво. Та дякувати Господу Богу війна ся скінчива и тиж минули ся хвороти и люде котри зостали при житю зачали помави одбудувувати по севах свої мешкально - господарски хижі, и як то повідают, біду од себе одганяли.

Так тиж чинив спомнений крамський газда Цімко. Побудував сой дос добру нову мешкально – господарску хижу. Мав тиж юж дос доброго коня, кілка штук рогатой худоби, в кучи двоє пацят, пару овец и стадно кур. И штораз білше прибитку му 'на газдівци прибиваво. Аж єдного дня над сево надишва велика буря з гирмотами и єден з перунів вдарив в сусідню хижу, котра од разу зачава ся палити великим огњом. А же вітер дув просто в сторону хижі Цімка, то од.повомени палючою ся сусідньої хижі з великої горячости вшитки шиби в виглядах потріскали. Зачава ся сціна

тліти и худоба в стайни перечуваючи якису страшну загрозу зачава барз ричати. А же люде қотри прилетіли ратувати палючу ся хижу били без опамятаня заняти тим ратуваньом и зато праві же не звертали уваги на загрожену огњом Цімкову хижу.

А Цімко спостерюг, же його хижка тиж ся нашва в барз великім загроженю и же сам ей од огня не виратує. То як найскорше лем міг влетів до хижі, зняв зо сціни образ святого Миковай и тиж як найскорше міг вилетів з хижі на двір під сціну до котрої юж сігава повомін палючою ся сусідньої хижі. Підняв образ як найвисше міг и говосяним говосям закричав, святий Миковаю ратуй нас, бо вшитко од огня згорит.

И о чудо, в ті хвили вітер обернув ся в другу сторону и Цімкова хижка за великим чудом святого Миковай зостава од того огня охоронена.

Но и од того часу Цімко зараз по тім страшнім пожарі сусідньої хижі розповів людом як за чудом святого Миковай зостава його хижка охоронена од нехибного спаленя. А же товди Цімко в барз великі пошані до святого Миковай не гварив же за чудом святого Миковай лем за чудом святого Миковайця. И од того часу Крампняне Цімка назвали Миковайцом. И потім цівій час до виселеня лемків на схід и захід Крампняне не гварили, же на приквад идут до Цімка лем до Миковайця, чим Цімко бив барз втішений.

Та треба тиж нам знати, же перше в кожді лемківські хижі бив образ святого Миковай Чудотворця, в котрого святіст и чудотворчіст щирі вірили. Сам Цімко так барз вірював в нього, же в ден святого Миковай од сходу до заходу сонця в його хижі бив твердий піст, не вільно биво навет дітомнич істи, лем могва мати дати маленькі дітині груди поцицкати. Тот іх щирій піст з пацерями бив подяком святому Миковайови за його охорону од огня іх хижі. Та не лем люди, але того само дотичиво и Цімкову худобу, котра од рана до вечера в стайни говосяна ричава и аж пізним вечером зостава накормлена и напосна.

Така силна віра може вшитко учинити, як хто так щирі вірит як и товди в часі того пожару щирі увірив Цімко в велику Божу святість и мівосердніст.

Родина Цімків – Миковайців в 1945 р. зостава, в тамтих повоєнних барз, а барз тяжких для лемків часах, переселена на радянську Україну и з той родини в столиці України Києві иши жиє невіста Марія Цімко з демяновичів зо своїм дівком и ей фамелійом.

То Предобрий Господи Боже дай ім вшитким за іх велику віру в Предоброго Господа Бога и во Вшитких святих як найбільше доброго здоровля на довги, довги роки ім любого життя.

Тот опис о чуді святого Миковай написали зме на підставі до нас написаного листового опису Антона Кобеляка – Осифового, лемка з Крампни, котрий юж од кілканадцех років мешкат зо своїм родином в Канаді и о свої дорогі Лемковині николи не забиват.

*Опис написано бесідом сева Полян, Крампни, Котане.  
Поляни, дня 01. 12. 1998 р.  
Танька и Гриц Бованко*

### З НОВЫМ РОКОМ

Щиро витам Редакцю і Читателів „Загороди” з Новим 1999 Роком. Жычу здоров'я, щесця, добра і успішного діяння по збереженю віри, традицій та культури наших предків на рідні землі і країнах де жыєме.

Наступний рік ювілейний, будемо свідками торжеств присвячених двохтисячлітю Християнства та встречі третоготисячліття.

Як і даколи буде Свята Вечеря де при свіцці зас збереся Родина, спомнеме пережитя, тих што юж не знами, складеме собі добры жыгчиня.

Тож най Велийна звізда і новорічне сонечко зігріє добром душу кождого лемка, принесе радіст, в кожду Родину дарує нашому народу єдиність і ліпшу долю Лемківщині.

Петро Когут

## DZWONY

(fakty, dokumenty)

Chciałbym sprowokować czytelnika do zastanowienia się nad odpowiedzią na postawione proste pytanie. Np. takie: dzwony cerkiewne – to zwykłe przedmioty? Czy zabytki kultury narodowej?

Postawione pytanie spróbujemy poszerzyć, uzasadnić i udokumentować.

W dziejach ludzkości jeden wiek to już kawał czasu, pół wieku to jeszcze nie aż tak wiele, żyją bowiem ludzie, którzy dobrze pamiętają wydarzenia jakie miały miejsce przed półwieczem. Najczęściej dawne wydarzenia przypominamy sobie na podstawie własnej pamięci, ale też różnych dokumentów, a nawet starych przedmiotów, a te jak wino, czym starsze tym ważniejsze i cenniejsze. Wielu z nas lubi odnajdywać stare, zabytkowe rzeczy, książki, dokumenty archiwalne, które „mówią” o tym co działo się dawniej, jakie np. były prawa, jak postępowali ludzie. Zbiegiem okoliczności znalazłem się w moim posiadaniu pewien dokument, który chcę dla podbudowania postawionego wyżej pytania i czytelnikowi przedstawić. Wszak czasy są takie, że można głośno analizować przeszłość, postępowanie decydentów, oceniać ich czyny, czasem już tylko dla samej oceny, czasem dla wyciągania wniosków, jakie z tamtych postępowań wynikają i na dziś. Tyle co do zasadności postawionego pytania – a teraz co do dzwonów.

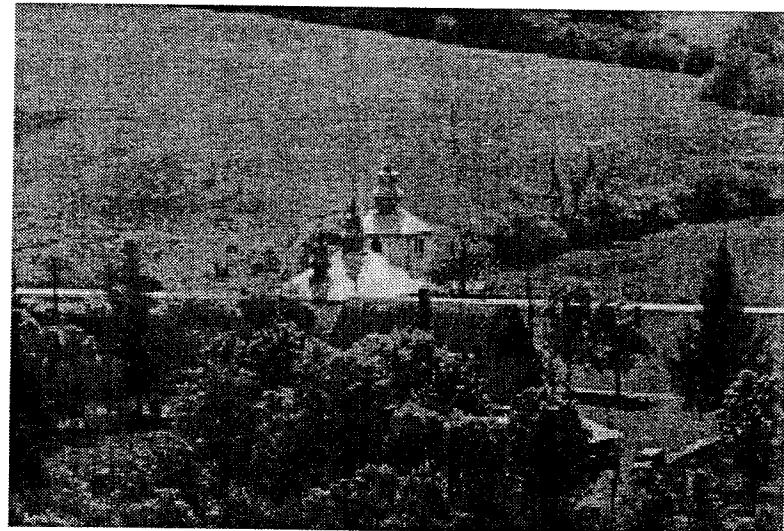
Miejsce i czas – Łemkowszczyzna, wysiedlenie, a. d. 1947 r. Wiele już na ten temat napisano, wiele przemilczano, niedopowiedziano, nie ujawniono, może to z dżentelmeńskiej zasady, że nie miłe dla ucha sprawy lepiej przemilczyć. Życie jednak pokazuje, że wcześniej, czy później, te niemiłe sprawy wypływają na powierzchnię i to, co było tajne przestaje być tajnym, a to, co było ukrywane staje się jawnym, to, o czym nikt nie wiedział, dowiadują się wszyscy.

Takim sposobem „odtajnienia” zwiedzając Łemkowszczyzne, w tym i zabytki sakralne, wszedłem w posiadanie dokumentów o dzwonach.

Dzwony miała każda prawosławna, czy unicka cerkiew na Łemkowszczyźnie. W czasach dawniejszych oglądałem takie dzwony z bliska, dotykałem tego srebrzącego się metalu, głaskałem dziwne litery cyrylicy, słuchałem głosu kiedy dzwonił tylko jeden, ale też kiedy dzwoniły 3 jednocześnie i wydawało się, że nikt na świecie nie wymyślił piękniejszej melodii niż ludzie wytapiający dzwony. Najczęściej te trzy dzwony były dobierane według ich harmonijnej melodii, nabierały specjalnego dźwięku, a ich melodia leciała wysoko ponad górami, może aż do samego nieba. Życzę każdemu, żeby mógł posłuchać głosu dzwonów w cerkwach na Łemkowszczyźnie, ich dźwięku unoszącego się ponad wierzchołkami karpackich gór. Choć z przykrością przyznaczą trzeba, że takich cerkiewek z dzwonami jest niewiele – ale jeszcze mniej samych cerkiewnych dzwonów. A było tych cerkwi setki, setki dzwonów, i znów pytanie, co się z nimi stało?

Dzwony – zwykły przedmiot – czy zabytek kultury narodowej?

W czasie wysiedlania Łemków, a czyniono to z hukiem i w pośpiechu, wszystkie cerkwie były pełne przedmiotów kultu religijnego. Każda cerkiew posiadała po 3 dzwony. Wszystko to stanowiło wielowiekowy, kulturowy dorobek wielu pokoleń żyjących tam od wieków ludzi. Wysiedleni Łemkowie nie mieli żadnej możliwości



Cerkiew w górach

ści zająć się tym cerkiewnym bogactwem kulturowym z dwóch powodów:

Po pierwsze: na własne wozy niewiele można było załadować z własnego dobytku domowego,

Po wtóre: majątkiem cerkiewnym zajęła się już łacińska włada kościoenna przy pomocy administracji państowej, także policyjnych funkcjonariuszy.

Ale oto i obiecanie dokumenty z tamtych czasów. Przedstawiam końcówkę pisma księdza z Florynki Stefana Bieguna do jego władz i pismo ówczesnego wicestarosty sądeckiego. Wiadomo, że pan wicestarosta działał w imieniu II-giej Rzeczypospolitej (taka pieczętka jest również na kartach przesiedleńczych z czerwca 1947 r.)

Jeżeli z woli kościoła, przy pomocy władz administracyjnej i policyjnej zabrano z Łemkowskich prawosławnych cerkwi zarówno dzwony jak i wszystkie przedmioty kultu religijnego, to ja, zwyczajny obywatel tego kraju, nie ważne, wierzący czy nie wierzący, może znający się trochę na prawie, stawiam pytanie: kiedy oddane zostanie cerkwi prawosławnej wszystko to co zabrano jej bezprawnie w czasie akcji „Wisła”?

I dalej, ja zwykły obywatel tego, mojego kraju podpowiadam, że dobrze byłoby uczynić to przed rozpoczęciem 3-go tysiąclecia i oczyścić się, może łatwiej byłoby wtedy jedna światowe chrześcijaństwo. Inaczej te wstydlive sprawy, jak choćby i przedstawione tu pismo wicestarosty będą ciągle wypływać na powierzchnię, - chyba że, wstyd stanie się cnotą, a pycha i arogancja – drogowskazem.

Zadane na wstępnie pytanie – ja, zwyczajny obywatel, odpowiadam tak: dzwony cerkiewne stanowią pamiątki (zabytki) kultury narodowej Łemków już nie tylko z tego powodu, że niektóre mają po 400 i więcej lat, lecz i z tego, że są symbolem prawiekowego kultu religijnego. Każda parafia prawosławna była dumna ze swoich dzwonów, a kupowane były (odlewane) za ostatni grosz jakim dysponowała często biedna rodzina. Te pamiątki powinny wrócić na swoje miejsce, do prawowitych właścicieli, niech nadal ozdabiają cerkwie – choć już niewielkie – na karpackim obszarze Polski – w moim kraju.

Jarosław Zwolinski  
17. 06. 1998 r.

### A oto i cytowane dokumenty:

Starostwo Powiatowe Nowy Sącz  
L. A. S. 31/47.

Nowy Sącz, dnia  
21 czerwca 1947 r.

Uprzejmie.

Uprzejmie Ks. Władysława Berlęs reym. kate.  
Protobura v Królowej Rusiie do nadzoru starosty  
Zaborzenia majątku ruchomego cerkwi prawosławnej  
i greckokatolickiej v Baguszy, oraz v Królowej Rusiie.

Uprzejmie rządu rym. województwa Protobura do  
wycieku wsielskich średnich zaborów ziemskich, oraz  
do interwencji - za interesów polskich poselstwach  
M. C. Obywat. i żądania od nich powroty.

Specjalnie elekcyi przekonoczenie  
Protoburowi: wydzielcie zatrzymane berlowskie  
dzwony z prawosławnej cerkwi v Baguszy  
i oddajcie ony proprie poselstwu M. C. Obywat. -  
Kluczy od zatrzymanych wsię cerkwi: -

Poselstwu M. C. Obywatelsz: wydziel  
do udzielenia wsię zatrzymaniem Protobur  
sio rojalej i drugie powroty v okolicach jego  
o zaborzenia majątku poważnych cerkwi. -

Starost Powiatowy  
(u. p.) w/2  
(-) skgr. T. Celewicz

Faktyczny stan porządków przedstawionych cerkwi na Lwówkońskim przedstawia się następująco:

89

### Floryna:

Wyniesiono: Kielich, dyskusz i t. d., ewangelie, Korony, Płaszczyzna, kadić, i ukraczenie.

#### Porządek:

1 drzewo wagi 100-120 kg., zbytu do rożenstwa, 2 pełne obfacenija, chorągwie, ikony na prestatony, orior do Etagoforiumu chlebów na litu i t. d.

#### Binczarka: (przygotowane cerkwi w Floryni)

Porządek: rengane urozhenie, oror kadić (mające być).

Wyniesiono: obfacenje; starode cerkiewny zbiotek ze sobą obfacenje przestole i analogów.

#### Bogusza:

Porządek: rengane urozhenie cerkwi.  
2 drzewy (jeden wagi ni 50 kg., drugi 100-150 kg.) zbiotek z Kielicami, gdzie ich odtransportowały - nie wiadomo.

Porządek: duży kufer z obfaceniami, lichtnikiem, księgiem ks. kierkanym we Floryńskiej cerkwi.

#### Wyniesiono:

3 kielichy, 3 najlepsze obfacenja i drzewo wagi do 50 kg., które zabrali ze sobą parafianie.

#### Królowa Ruska: (przygotowane cerkwi w Biegurach)

Porządek: drzewo wagi do 150 kg., rengane urozhenie, oror trzecie rengi po obfaceniu, ikona i t. d. apriory Kielicha, który zbiotek ze sobą ko. Nekropolii.

### Taby i Bielcina:

Porządek: urozheno na miejscu w tym 2 drzewy wagi od 100-150 kg. kadić.

Mury ziemiane, i ogołocone porządki rengi na Lwówkońskim są właściwości prawosławnych. Niektóre rengi, w tym biskupie usunięto i drzewy były zabrane z unickich cerkwi, ale w swojej części sąd przynosi je na właściwość prawosławnych, albowiem unici nabyli je w czasie kontaku i przechodząc na prawosławie przenieśli ze swymi unickich do siedzib nowoprzyjętych cerkwi prawosławnych, jako twój własność.

Mnóstwo porządki rengi cerkiewne przedstawiających wartości materiałne i potencjalnie będące w dyspozycji dla nowoprzyjętych placówek duchownskich na terenach podleganych, dając możliwość prawosławnej cerkwi ponownego, a dla tego koniecznych jest urozheno to w należyty sposób katerapeutyczny, niektóre rengi natychmiast zabrane i odtransportowane do Warszawy, skąd mogą być wykorzystane na nowe duchowne placówki.

Przyjęty Stefan Biegur.

Warszawa, dnia 21. VI. 1947.

#### Lafontant:

- 1) odpis protokołu ks. Berberesa
- 2) odpis protokołu ks. Berbersa w konferencji
- 3) Raport ks. Nestorki z dnia 23. VI. 47.

## ЮВІЛЕЙ ТОВАРИСТВА ЛЕМКІВЩИНА У ЛЬВОВІ

В неділю 18 жовтня Товариство „Лемківщина” урочисто одзначила своє 10-ти ліття в гали Академії ветеринарної медицини, на яке прибуло поверх двісті делегатів і гостей серед котрих професор Микола Мушинка з Словаччини і Олег Іванусів з Канади – автор книги „Церква в Руїні”.

Михайло Шпак, голова Товариства, привітав зображеніхся і проаналізував діяльність за 10 років. Потім виступали перший голова Петро Когут, другий Орест Чабан, третій Іван Щерба, а також Ігор Дуда – голова Товариства Лемківщина у Тернополі, Степан Криницький – голова Івано-Франківського.

Витали голови братських організацій „Холмщини”, „Надсання”, „Любачівщини”, „Бойківщини” СФЛ, ФДЛ та Польського.

В доповідях та виступах підкреслювалась необхідність збереження і популяризації культури Лемків на Україні та тісніших зв'язків з Товариствами, музеями і Лемками які живуть на рідні землі, вигнаню і ріжних країнах. За богаторічну діяльність по збереженню культури Лемків активісти були нагороджені „Почесними грамотами”. В другій половині дня був організований святковий концерт.

Урочисто пройшов концерт хорових колективів та окремих виконавців підготовлений Василем Хомиком – заступником голови Товариства, членом спілки письменників України.

Концерт розпочався виступом хорової капели „Лемківська студенка” з Борислава під керівництвом Остапа Сальвіяка. Майстерсько виконала ряд пісень про Лемковину.

З великим успіхом виступив і духовий оркестр із Самбірського осередку, який виконав ряд мелодій лемківських народних пісень.

В далі був виступ професійних артистів, піснями іх керівника композитора Віри Євтушак на слова Василя Хомика, які виконали пісні „Материнський заповіт”,

„Вечірний Львів”, „Лемківська молитва”, „Тримайтеся Лемки”.

Майстерно виступали солісти Ольга Хома та Ярослав Кич у супроводі скрипала Ірени Волошин.

Високу професійну майстерність показав на святі ансамбль народної музики „Гомін Карпат” під керівництвом композитора Петра Свердлика, який порадував піснями на слова Богдана Ігора Антонича, Василя Хомика та ряд народних лемківських пісень.

Особливо радісно сприйняли глядачі виступ народних артистів України Марії Байко та Володимира Ігнатенка з лемківськими народними піснями в обробці Львівських композиторів.

Успішно виступав жіночий гурт „Шовкова косиця” під керівництвом Івана Куки, який виконав ряд творів композитора Віктора Дітковського на слова В. Хомика та лемківські народні пісні.

Завершила програму концерту народна хорова капеля „Лемковина” в оновленому складі під керівництвом молодого диригента, Лемка, Романа Стефанка, яка на високому художньому рівні виконала лемківські народні пісні в обробці Львівських композиторів.

Концерт тривав понад п'ят годин і підтвердив величезну популярність пісенної культури Лемків.

**П. Лем**

## МУЗЕЙНЕ ТОВАРИСТВО В ЗИНДРАНОВІ

*Што ия тычым չазвы „Загорода” то волів бым, жебы тата назва зостава, бо юш Єст знана го швіті и міняти ей не вартат.*

*Барз добрі, же друкуете дописы и по польськы, бо и Полякы хотун чытати про Лемків и Лемківщину.*

*Быво бы добрі, жебысте друкували дашто для мавых діти, таке жебы ия запамятаво и жебы ия фчыли бешідувати по лемківскы.*

*Наперед дякую. Оставайтэ сой здорови.*

**Василь Шкымба з Незнайовы**

## КЕРМЕШ В РАДОЦІНІ

Радоциняне урочисто святкували своє парафіяльне свято - кермеш св. Косми і Дамяна але не в Радоцині лем в Пустомитах на Україні де гнеска жиє більшіст переселених Радоцинян, бо навет одна з вулиці міста Пустомит што на Львівщині носить ім'я Радоцинська.

З самого рана іхали лемки зо Львова і других місцевостей автами і автобусами на кермеш.

Тимчасова церква не могла вмістити вшитких, а поруч в будові величавий церковний храм.

Урочисту літургію і панаходу за вшитких померлих лемків в цілім світі і водосвято довершили парох митрат о. Микола, який юш добре бесідує по лемківські і митрат о. Степан. Отправи супроводжував прекрасним співом церківний хор.

По отправі в народнім домі був даний концерт на якому прекрасно виступала хорова капела Лемковина зо Львова, хор і бандуристи Радоцина і зворушливо шкільни діти. Лемківським гумором бавив публіку Василь Шкимба з Калуша.

Концерт отримав Володимир Шуркало, один з молодих з найактивніших Радоцинян. Він очолює будову храму, организацію художнього колективу, вік організує поїздки в Радоцині де ремонтує і приводить в порядок крести на цмонтери, одновляє каплички і робить все, аби одновити і зберечи наші традиції, звичаї і віру своїх предків.

Він щиро привітав гостей і вшитких прибувших та розповів про міроприємства які провадять і плянують Радоциняне в будущності.

Тепло зустріли виступ гостя з Польщі, директора музею – Скансеку Лемківської Культури Федора Гоча, який поінформував о діяльності скансену і житю Лемків в рідних горах.

О. Микола – парох, Михайло Шпак – голова Товариства Лемківщина во Львові, Орест Чабан – професор Львівської Політехніки і Петро Когут от ФДЛ.

По концерті Радоциняне зорганізували велику приняті – гостину, як даколи на Лемківщині. Поверх двісті людей

гостилося, обмінювали думками, спогадами про минуле коли то іщи жили в рідні Радоцині.

Отправа, концерт, гостина показали велич нашої культури, любов до родної пісні і традиції.

Вшитки отмічали, же то стало можливим лем ентузязму Володимира Шуркали, якому щиро співали многая літа.

Пізно вечером розходилися гости задоволени, щасливи от встречі і з надійом, же на кермеші і Русалах в Зиндранові спіткаме ся зас.

Згадати треба, же в єднім дні 14.11 на Лемковині святкували давно і іншы села тот празник і кермеш – сусідне село Розтайни, Бортне і може іншы які ближе не знам. І на святі в Пустомитах гостювали Лемкы з с. Розтайни, а також з інших сел, бо приїхали гости і з Мішаної, Гирови, Вильшні, Жыдівського Завадки Риманівської.

Слови великої подяки Радоцинянам і їх організатору Володимиру Шуркало.

**Ярослав Швягла**  
**Голова Фундації Дослідження**  
**Лемківщини у Львові**



## **НОВОРОЧНИ ЖЫЧНЯ**



Помагай Біг на щесьчя на здоровля на тот Новый Рік.

Жебы шя Вам родили горох и біб, жыто и пшеница.

Жебы сте мали тівко теличок кілько г ліші яличок.

І тівко бычків, кілько г ліші бучків.

Жебы шя Вам родили пшеница як рукавиця,

овес як кудватый пес, жыто як корито, ярец як палец.

Жебы сте мали тівко діточок, як г небі жывізочок.

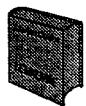
Вашы діти маіенькы жебы были здоровенькы

До школы ходили, добре шя учыли

Чытали, писали и рідной бешіды не забывали.

**ХРИСТОС ШЯ РОЖДАЕ.**

**Василь Шкимба з родином**  
**и фольклорный ансамбль „Студенка”**



## КНИЖКА О ЛЕМКАХ



Література Лемків збогатила ся в 1998 році книgom Лемка Михада Жрулка з Верхомлі Великої „Оповідання Лемків” на польські мові.

На 246 сторінках описаны подїї як власного пережитя так і переданы з далекої минувшини.

Перше оповідання „Житя Лемків перед виселінью” вертат нас в передвоєнны часы коли Лемкы жили компактно на прадідівськи земли в Карпатах, хоц дале не для вшитких була прихильна і біда неєдного гнала в чужы краї за кавальцем хліба, але були щасливі, бо жили на рідні земли де гробы предків і як могли берегли віру, бесіду, культуру і традиции.

Наступни пят оповідань „Чарівник Дикач”, „Митро”, „Афтан і Тацянна”, „Бабця Текля” і „Нездійснена любов” то легенды передаваны з покоління в покоління про житя наших предків того часу.

Наступны три: „Райтоп”, „На землях одзисканих” і „Вертаме домів”, то трагедия нашого народу през вигнання, приниженя і переслідуваня. Не можна читати без болю в серці і навет слез.

Пес „Райтоп” з яким Михайло пас отари і нерозлучалися як в ден так і в ночы дванадцет літ ждав коло жерева де попрощалися 1947 р. коли то войсковы не дозволили взяти го на вигнання. Коли Михал през дванадцать літ приіхав в рідну Верхомлю Велику то коло того жерела встрітив свого змученого „Райтопа”. От радости плакали оба, але серце пса не витримало той радости і помер на руках Михайла.

Терниста дорога вигнання Лемків описана в розділі „На землях одзисканих”. Тяжко було жити на початку серед людей ворожо напстроєніх до Лемків. Але не було той силы яка бы зломила волю Лемка повернути в рідны горы. Ани родючи земли, ани муровані понімецки домы не годны були замінити деревяни хижы в рідних горах.

В розділі „Вертамеся домів” описує свою родину яка оставила вшитко на заході і в ночы на возі запряженім коровами

рушила домів на Лемківщину. Дни і ночы, тижні і місяци, бічними дорогами і лісом вертали змучени. І коли юш було видно Верхомлю Велику до якой ставало не веце десят минут ізди дорогу перекрили войсковы, а офіцер крикнув бандито вертай назад. Навет не позволив помолитись на цмонтері, і зас дорога на вигнаня.

В остатнім розділі „Ватра” описаны імпрези в Ждині і на вигнаню в Михалові, де Лемки при ватрянім вогниску продовжуют наши традиции і передають іх молодому поколінню.

Книжка Михала Жрулка то епопея гіркої правди лемківской долі яку треба знати молодому поколінню.

*Петро Когут*

### СТАРА ЧЕРЕСЬНЯ

На лемківским польу  
стоййт там чересьня,  
черешенко стара  
чогос така марна

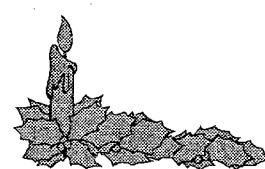
Прииде весна і длья мене,  
я заквитну, дам вам овоч,  
будете го істи,  
в моім тени на корени  
добри буде сісти.

*Дроздзіак Теодози  
Горлиці*

Я не марна, я знищена  
семпы мя знищыли,  
vas одталь вывезли  
а мене лишили.

Сама єм зостава  
вороны мя присіли,  
лисьця мі обйіли,  
я хворію юш од давна.

Не мам я помочи  
чекам на вас лемківски діти  
приїжджайте хоц лем в літі  
мої рани роздъбаны,  
глином обліпити.





## ЗАГОРОДКА

### БАТКІВЩИНА

- Що це є Батьківщина – раз питалась Оля.  
А батько радо відповів на це дитині  
- Знай, Батьківщина – це ріка, що серед поля,  
Поза селом, ген, попід лісом тихо плине.  
Це в саді нашому дерева, зілля, квіти.  
Це на ланах пшениця золотокоса.  
Це той, що віє з піль, пахучий теплий вітер.  
Це на левадах скошена трава в покосах,  
Це наші всі пісні і молитви щоденні.  
Це рідна мова – скарб, якого ти не згубиш,  
Це небо, сине вдень, а серед ночі темне,  
Це, моя Олю, все, що ти так широ любиш.

*Богдан – Igor Antonich*

### ПОПРОБУЙМЕ ЗГАДАТИ

Синій кожушок, а на нім срібний горішок. (*Небо і звізда*)  
Серед синього озерця блищить срібне відерце. (*Місяц*)  
Югас рогатий пасе вівці косматы. (*Місяц і звізды*)  
Золотий пішов, срібний прийшов. (*Сонце і Місяц*)  
Йде по воді – не хлюпоче, йде по лісі – не тріскоче. (*Промін*)  
Чорна корова білого быка зборола. (*Ніч і ден*)  
Што тихо приходить, а з шумом одходить. (*Сніг*)  
Свекор приходив, мости позводив, невіста прийшла – мости  
рознесла. (*Мороз і ярь*)  
Старий дырва глече, білі яйця мече. (*Грім*)  
Сивы волы вкрыли поле. (*Туманы*)

*Зсобрав В. Хомик*

### КАЖДА ЛИШКА СВІ ХВІСТ ХВАЛИТ

Раз циганка на ярмарку  
Жалісно плакала,  
Бо стратила циганятко  
І там глядала.  
А як оно виглядало?  
Звідуют ся люде.  
Та найкраще на ярмарку  
Мое дітя буде.  
Має оно чорни очи  
І личка смаглявы  
Чорни бровы і волосы  
Чорни кучерявы.  
Добри люде южнич веце  
Не звідуйте ся ня  
Добрі знate, же найкраще  
То мое циганя.

*M. Буряк*

### ЯЛИНКА Й ГОРОБЦІ

Запишалася ялинка  
красними чічками,  
щебетали гороб'ята  
в саді, за вікнами.

Гей, ялинко, ялиночко,  
скажи дітям з хати,  
що голодні ми і сили  
не маєм літати.

Прийшла нічка і сплять діти,  
а ялинка стиха  
про горобчиків шепоче, що  
зазнали лиха.

*Ольга Патроник*

### ТЯЖКІЙ СЪНІГ?

Сыпле небо съніжком білым,  
Нибы пухом землю вкрило...  
чом же товды вшытки пташки  
Шепчут тихо:  
"Ох, як тяшко!"?

З болгарского (Ц. Ангелов)  
*Перевюл П. Мурянка*

### В школі:

Шестилітня Мартуся вертат зо школы і повідат:  
*Мамо, тата наша учителька мусит не дуже знати, бо о  
вшытко звідуде ся нас.*

## **Wybrane fragmenty z książki Stefana Dudry „ŁEMKOWIE”:**

### **Geneza i przebieg akcji „Wisła”**

#### **Przygotowania polityczne i wojskowe do akcji deportacyjnej**

W 1947 roku komuniści przystąpili do realizacji zadań związanych z tworzeniem państwa narodowego. Przeprowadzano wysiedlenia Niemców i kolejnym etapem „oczyszczania” Polski, stało się ostateczne rozwiązywanie kwestii nie wysiedlanej do USRR ludności ukraińskiej i łemkowskiej. Władze polskie podejmowały próby ponownych przesiedleń na Ukrainę. Jednak pomimo prowadzonych rozmów nie osiągnięto pozytywnych rezultatów. Jeszcze 17 lutego 1947 r. - czyli równocześnie z przygotowaną akcją „Wisła” - generalny pełnomocnik rządu RP do spraw repatriacji, Władysław Wolski, zarządził ponowną akcję wysiedleńczą Ukraińców, która miała zostać zakończona do 10 marca 1947 roku. W wyniku fiaska podejmowanych prób, wykorzystano wcześniej już przygotowany plan deportacji tej ludności na poniemieckie ziemie przyłączone do Polski. W dzisiejszym stanie badań należy przyjąć, że była to decyzja rządu polskiego, ponieważ jak dotychczas nie zostały ujawnione żadne dokumenty wskazujące na wpływ czynników obcych.

Do działań przystąpiono na dwóch płaszczyznach wzajemnie ze sobą związanych i uzupełniających się. Pierwsza - cywilna - związana była z przymusowym wysiedleniem i rozproszeniem w celu szybkiej asymilacji ludności ukraińskiej i łemkowskiej na terenach północnej Polski./.../

/.../ Druga płaszczyzna - wojskowa - miała na celu przeprowadzenie zdecydowanej i końcowej akcji przeciwko ukraińskiej partyzancie, która pomimo osłabienia i znacznego przerzedzenia szeregów w dalszym ciągu prowadziła działalność zbrojną. /.../

/.../ Wyjaśniając i podając powody akcji „Wisła” władze komunistyczne podkreślały, że była ona nieodzowna dla rozbicia podziemia ukraińskiego. Taka argumentacja może wzbudzać wątpliwości. Rozpoczęcie operacji pod koniec kwietnia nie sprzyjało w moim przekonaniu działaniom przeciwko partyzantce UPA, gdyż warunki naturalne umożliwiały dogodne maskowanie się i łatwiejsze przemieszczanie. Nie podjęto działań w okresie zimy i wczesnej wiosny, kiedy to

warunki były bardziej sprzyjające. Mrozy zmuszały banderowców do ukrywania się we wsiah lub ogrzewanych ziemiankach. Brak liści na drzewach i zielonego poszycia lasu oraz zalegający śnieg, ułatwiałby tropienie i śledzenie ich ruchów. Pozwala to sądzić, że celem akcji „Wisła” było rozbicie UPA ale także dokonanie akcji pacyfikacyjnej, a następnie deportacyjnej z zastosowaniem zasad zbiorowej odpowiedzialności w stosunku do ludności cywilnej.

Jako podstawowy powód przeprowadzenia akcji „Wisła” w literaturze przedmiotu podaje się zamordowanie przez oddziały UPA w dniu 28 marca 1947 r. gen. Karola Świerczewskiego. Wbrew tezom lansowanym przez historię PRL i nagłaśnianym przez propagandę, przesiedlenie ludności ukraińskiej, w tym Łemków, nie miało bezpośredniego związku ze śmiercią Świerczewskiego. Możliwość wysiedlenia Ukraińców na poniemieckie ziemie była rozważana już w 1945 i 1946 roku. Do dnia dzisiejszego okoliczności śmierci Świerczewskiego nie zostały do końca wyjaśnione. Można przypuszczać, że jego pobyt w Bieszczadach związany był właśnie z trwającymi przygotowaniami do akcji przesiedleńczej. Śmierć popularnego wśród ludności polskiej Generała została znakomicie wykorzystana przez komunistów. Stała się parametrem moralnym uzasadniającym i mającym usprawiedliwić niehumanitarność akcji deportacyjnej./.../

#### **.../ Działalność PUR i zadania wojska wakcji „Wisła”**

28 kwietnia 1947 r. dowódca GO „Wisła” poinformował telefonicznie ministra obrony narodowej M. Żymierskiego, że o godz. 4:00 rozpoczęła się akcja przesiedleńcza ludności ukraińskiej. Deportacja była przeprowadzona w ścisłym współdziałaniu z Państwowym Urzędem Repatriacyjnym (PUR), który był odpowiedzialny za zorganizowanie i urządzenie punktów zbornych, zapewnienie odpowiedniej ilości baraków lub namiotów mieszkalnych. Władze PUR zobowiązane były także do zapewnienia wyżywienia oraz opieki lekarskiej dla wysiedlanej ludności. Przedstawiciele PUR wystawiali również Karty przesiedleńcze, zawierające informacje o tym, co przesiedleńcy zabierają ze sobą i jaki majątek pozostawiają na miejscu. W zachowanej dokumentacji poszczególnych oddziałów PUR spotyka się często zrzut, że zostały one całkowicie zaskoczone akcją „Wisła”, w wyniku czego nie zostały całkowicie zorganizowane punkty zborne, żywieniowe i sanitarne dla wysiedlanej ludności.

Przesiedleniem objęte zostały wszystkie osoby narodowości ukraińskiej i wszystkie grupy etniczne z Hucułami, Bojkami i Łemkami włącznie. Wysiedlano także rodziny mieszane, działaczy społecznych, pracowników aparatu partyjnego, funkcjonariuszy UBP, partyzantów z oddziałów GL i AL. „*Przychodzili do nas starzy komuniści - wspomina minister Wolski - pracownicy partii, nawet władz bezpieczeństwa, prosząc o pozostanie. Nie pozostawiliśmy nikogo, aby nie czynić wyjątków*”. W pierwszym okresie trwania akcji z wysiedleń wyłączono pewne grupy ludności. Zwalniane były osoby zatrudnione na kolei, w fabrykach oraz leśnicy. Na przykład w Ropience pozostawiono 653 osób, w Zagórzu 326, a w Komańczy 176. W końcowym etapie wysiedleń nastąpiły zwolnienia Ukraińców zatrudnionych w przemyśle. Pracownikom zwalnianym na podstawie zarządzenia o przesiedleniu nie przysługiwały żadne odszkodowania i odprawy z tytułu wymówienia pracy przez pracodawcę.

Władze przeprowadzające akcję deportacyjną otrzymywały zalecenia, aby osoby o sprawdzonych poglądach lewicowych traktować w sposób szczególnie staranny. Miałły one być także wzięte pod specjalną opiekę. Generalnie jednak zalecano aby wysiedlenia tej ludności nastąpiły po zbiorach, wymóceniu zboża oraz wykopaniu kartofli, co miało nastąpić między 15 a 31 września 1947 r. W poszczególnych przypadkach zalecano nawet przedłużenie tego terminu do 15 października 1947 r. Rodziny przewidziane do wysiedlenia, a jednocześnie najbardziej zasłużone dla władzy ludowej (odznaczeni za waleczność, ranni żołnierze I i II Armii, dawni partyzanci, zasłużeni w walce politycznej w okresie wyborów), miały być zgodnie z dyrektywami ministra Wolskiego przesiedlane osobnymi transportami, na najlepsze działa, powstałe po majątkach państwowych.

Generalnie jednak akcja „Wisła” objęła ludność wyodrębnioną na podstawie kryterium etnicznego. Nie miało żadnego znaczenia czy wysiedlany brał udział w działalności UPA, czy też nie. Przesiedlano wszystkich Ukraińców i Łemków, stosując niehumanitarną zasadę zbiorowej odpowiedzialności. Według instrukcji Państwowego Komitetu Bezpieczeństwa dla Dowództw Okręgów Krakowskiego i Lubelskiego z 1 sierpnia 1947 r. wynikało jednoznacznie, że przesiedleniu mają podlegać wszystkie rodziny ukraińskie bez względu na stopień lojalności. W myśl jednej z dyrektyw w/w instrukcji powołane zostały specjalne brygady kontrolne, które miały za zadanie kilkakrotnie spraw-

dzenie wysiedlonej wsi, aby nie pozostała w niej żadna rodzina ukraińska lub mieszana.

Operacja miała być zakończona dopiero po całkowitym wysiedleniu i likwidacji ukraińskiego podziemia. Cechowała ją przymusowość opuszczenia miejsca zamieszkania bez prawa wyboru nowego miejsca osiedlenia. Plan akcji deportacyjnej sporządzony jeszcze przed jej rozpoczęciem przewidywał przesiedlenie ok. 90 tys. osób, w trakcie realizacji okazało się, że wysiedleniu podlega ponad 150 tys. osób./.../

## НА УКРАЇНУ

(Уривок із поеми)

...І прийшов tot ден прощання:

Заскрипіли вже востаннє  
Старі двері в смутній хаті,  
Подивився брат на брата:  
Бризнули розпуки сльози  
На вітцівському порозі,  
Мати схлипувала в стайні.

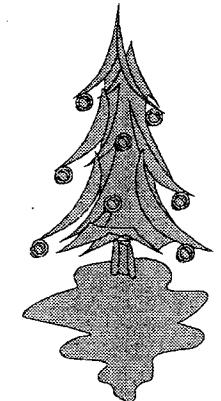
...Врешті рушили обози.  
Гублячи кроваві сльози.  
Лемки їхали на Схід:  
В край розпуки, горя й бід.

**Йосип Жвірик**

Дід молився край віконця  
До Пречистой до схід сонця,  
Діти забавки збирали,  
Смутно сльози утирали  
При мамоньці...

А як хату замикала,  
Поріг мати ціluvala,  
Тричі його прехрестила  
Тай...зомліла.

Вікна плакали і ружі  
Похилились, мов недужі,  
Стара груша шепотіла,  
Бабця страшно голосила.



## З НЕДАЛЕКОЙ ПРОШЛОСТИ

Остатньо на сторінках Нашого Слова дуже пише ся о діяльності УСКТ. З організаційом УСКТ моя родина звязана од початку. На землях західних мі покійний Тато (Няньо) не встидал ся свого язика, віри, культури. І хоц нас в селі було лем пят родин вшитки знали же зме лемки – українці. Пренумерували зміс „Наше Слово”, іздили зміс на свята до церкви і було нам з тим лекше, бо не мусіли зміс ся вкривати, сусіде знали хто ми.

\* \* \* \*

Коли нашлам ся в горах юж сама особисто спіткала зміс з діяльностію УСКТ. Закладали зміс гуртки по селах, провадили діяльніст культурну. Не легко було в сіздесятих роках ту в горах діяти. Подам лем єден приклад, єден з діячів зібрали підписи на навчання української мови. Власти зашмарили, же підписи зберала особа хвора. Пані Любі Кобеляк приїхала на місце спровокувати правдивіст підписів, сіла на ровер і не доїхала до даного села, бо впала і зламала руку. Діти в тім селі юж ся не вчили рідної мови. Што переживалам я яко працівник державний не буду писати, бо не така єст ціль моєго допису. Я хочу вказати як часто одплачут ся некоторим діячам за іх діяльніст. А до написання того спровокував ня допис, який прочиталам припадково в „Лемковині” № 10 з 1972 р. А пише ся там так:

„Лемків в Польщі вимітають из організації УСКТ”.

26-го февраля 1972 року в Варшаві отбылося пленарне засідання Головного Правління УСКТ, в яком взяли участ и члены Головной ревізийной комиссии и Головного товарищского суда.

О том, что там рішали по отношению лемків и их лідерів в Польши, и як их усували и за что з той організації, там пише ся так:

„В третьом пункті пленум розглянув документ комиссии, створеної президиумом Головного Правління, в справі незгодной

зо статутом діяльності члена Головного Правління Федора Гоча, предсідателя Головного товарищского суду Павла Стефановского и Дмитра Донского.

Послі всестороннього розгляду той справи пленум вирішило так:

За незгодну з метою (з напрямом) Товариства діяльность, позбавити Федора Гоча и Павла Стефановского всіх виборчих функцій в Товаристві.

Затвердити рішення президиї Г.П. Жешівского воєвудства от 19 грудня 1971 року в справі виведення з рядів Товариства Михала Донского.

Разом з представниками партії и власти провести в гуртках УСКТ Горлицького, Ясьельського, Кроснянського и Сяноцького повітів собрания, на яких вяснити тоты справи.

Єдночасно пленум принял до відома викреслення зо складу членів Головного правління Василя Шоста, в связку з тым, што він перестав быти членом Товариства”.

\* \* \* \*

„Як видиме, то пятьох лемків, (бо там ся говорить и о Дмитрию Доньском), были выкинены с організації УСКТ за діяльность, яка не згаджалася с Правлінням УСКТ, яке то правління относится холодно к справі насильного виселения лемків з Лемковщины.

...найлучши наши передовы лемкы в Польщі были выкинены з УСКТ. Видите, дороги братъя и сестры, як то грається політика. Того робится длятого, чтобы умкнути з народного життя тых людей, якы упоминаются за свободу лемків...”

Тівко з допису „Лемковина”. Так направду тих люди вишмарено за то, же осьмілили ся написати писмо до властей о направління кривди і о повороти.

УСКТ в тот спосіб заплатило ім за іх суспільну діяльніст. Здавало ся, же ОУП регабілітує тых люди, оцінит справедливі іх діяльніст. Як до того часу ничего такого не зроблено. На оборот, тых люди ищи барже понижено, описанувано іх поза граници, в „Нашім Слові” і не дано ім ся виповісти на сторінках газети. А робили то іх добри знакоми, котри в часах іх діяльности сідили під плащиком, бо боялися о власну скору. Гнеска виплинули на сам вершок.

ОУП обходило ювілій 40-ліття, навет никому не пришло до голови жеби запросити тих люди, а то не хто інший як они дали фундамент діяльності ту в горах. Виходить на то, же мурин зробив своє і може одийти, але они не одишли, іх вишмарено.

А Вам братя і сестри в Канаді і Америці хочу повісти, же нич Вас то не навчило што пишете, бо totы которы вышмаряли передових лемківських діячів сут гнеска чоловима лідерами організації лемківських там в Вас. Ци нич Вам то не бесідує.

Вибачте мі як што злого написалам, але часто читаючи „Наше Слово” і великий крік гнисьніх лідерів поносят ня нерви і думам собі де tota справедливіст і правда о котрі то єдна з редакторок „Нашого Слова” писала через велике П (тижня товди позлостила, бо знам тівко сама написала неправди). Ale такий юж світ, лем ци такий мусит быти, коли так вшытки дуже бесідуємо о любові близнього, а найгірше як сві свого бе, понижат і нищит.

*M.B.*

## ПОПРАВКИ

До допису „Кусцьок думок до Редакції Загороди”, автор - Конечнян, н-р 2/98 на стр. 34,

- 10 лінія друку од долини мильно написано **ретельно**, ма быти **ретельного**.

- в другі лінії од долы надруковано блудні „хыжи”, ма быти **хыжи** без „и”.

В ті самі „Загороді” н-р 2/98 під дописом на польські мові „Uwagi o etnograficznych zainteresowaniach W. Chylaka” стр. 44 вкралася друкарска хиба в переставлінію звання наукового:

**ест** - dr prof. Andrzej Ksenycz

**ма быти** - prof. dr hab. Andrzej Ksenycz

За блуды - хыбы як висце Редакция перепрашат Автора і Читачів.

## ПРЕЗЕНТАЦІЯ АБО „Я ЗВІДСИ НЕ ПОІДУ...”

Хлоп’я не знало, та і звідки йому малому було збегнути завіщо виганяють, куди повезуть ... Воно просто вперто сіло на межі за селом і не ступалося з місця доти, поки не прийшла за ним мати, подолавши два кілометри назад.

Цим хлоп’ям був п’ятирічний Петrusь Осюрак, який нині директорує у третій самбірській школі і якому належить авторство дуже зворушливої за змістом книжки „Пам’ятам тя, землице моя.”

Чому тоді, в далекому вже 1946-му протестував дитячий розсудок, чому прикипало серденько до рідної землі ще не так багато сходженої „малими, босими ногами”?

Та тому, що, як висловився під час презентації книжки директор Старосамбірської середньої школи Михайло Рашкевич, „він генно зрісся малими корінцями з живильним трунтом, на якому, бодай у спогадах, але стоїть твердо...”

Отже видано книжку. Відбулася презентація. А спочатку, як годиться, школа провела уроки. Вона тамтої п’ятниці жила нормальним, розміреним життям, навчаючи і виховуючи. Ніхто й до голови собі не брав того, що це десь у „відривному” календарі червоним по білому зазначено „свято”. А якщо згадав, то відразу сам себе запитував: „Яке, чие, для кого?”

Після уроків у стінах школи запанувала пам’ять. Згадали депортовані лемки ті страшні, п’ятидесятілітньої давності часи, назвали їх винуватців, яких породив не хто інший, аніж жовтневий переворот 1917 року у столиці колишньої Російської Імперії.

Ось бачите, Росія вже два роки як не святкує його на державному рівні. А ми... Та не всі. Першою заговорила старша сестра Петра Петровича Параскевія Сало, яка добре запам’ятала повстанські осередки і навіть іх окремих ватажків, які боронили рідний край від наруги. Пам’ятає вона і той лемент край

села, коли несила було відвернути трагедію примусового полишення рідних отчих порогів.

Один за одним говорили депутат міськради Олександра Сумарук, вчителька Ольга Вачинич, Інспектор міськвідділу освіти Святослав Ухач, його колега Володимир Дзюбінський, заступник директора школи Роман Войтович і ще одна вчителька – Людмила Футровська, душа якої перейшла на поезію, бо вважала, що тільки в такий спосіб висловиться найповніше, найвиразніше.

І все це чули учні, пройнявшись спільною пам'яттю про ще одну гірку сторінку української історії. Вони – то вже не забудуть, бо чули з перших уст, хто хотів знищити нам субетнос, наше прагнення до волі.

Зворушило поздоровлення з першою книжкою, яке виголосила Леся Осюрак (брата Петра Петровича), а маленька Наталочка вручила вуйкові квіти.

Сам автор, схвильований до сліз, подякував усім за визнання своєї творчої праці, а ще - Заслуженому вчителеві України Михайлу Рашкевичу за змістовну лекцію, прочитану перед тим для вчителів і старшокласників на тему: „Науково-технічна революція і проблеми фізики”, з якої можна зробити висновок: ось яка нам революція потрібна, а не та, що зветься „жовтневою”.

Автора спогаду „Памятам тя, землице моя” вітали завідувач Самбірського міськвідділу освіти Михайло Казан та завідувач Старосамбірського райвідділу освіти Омелян Леськів, гурт Василя Павельчака заспівав декілька пісень, з яких „Із рідного краю” та „На схід” найбільш повно відобразили атмосферу цього величного заходу ПАМ'ЯТІ.

Володимир Омельчук  
Член тов. „Отчий Дім” (Надсяння)



## ПІД НЕБОМ ВИСОКИМ І СИНІМ

(Враженням від поїздки в с. Прибишів ділиться Осюрак Леся, дочка Андрія Тиханиного)

Я народилася в с. Прибишеві, Ще маленькою мене разом з батьками - Хир Андрієм і Марією переселили жити в Україну - с. Низьколизи Тернопільської області. Пам'ятаю, як непривітно зустріла нас місцева влада. Виділили нам щонайгірше поле, старі дрягі хати. Поселили покілька родин в одну оселю. Дуже насміхалися з нашої мови, призовали нас „загорілими лемками.”

Все своє свідоме життя я мріяла побувати на рідній батьківській землі, побачити село, де народилася.

І от настав довгоочікуваний день 20 серпня 1993 року. Я разом з чоловіковими сестрами Марією і Парасковією, братом Петром Осюраками (Рабадовими), з дітьми і внуками Прибишівців їдемо в Польщу. Їдемо автобусом Бескидами до Сянока. Спазми душили горло. Рідні гори. Як жаль, що мої батьки не дожили до цього часу, щоб ще раз побачити зелені Бескиди. І от ми приїхали до села. Не йду, а біжу. Боже, не можу передати ту велику радість, що охопила мене. Я нарешті побачила рідну землеңку. Яке то було гарне село. Напевно, як на мене, найкраще в світі. Але біль і туга роздирають душу, серце розривається. Як тут все спустошено і сплюндровано, немає жодної хати. Сиротами стоять здичілі дерева, по яких візваємо кожну домівку. Підходимо до потічка. Колись то була річечка, але вона обмілла. П'ю воду, миося. А сльози душать. Рідна землеңку – сирітко. Йдемо селом. Приходимо на пляц мого діда Хира Івана. Яка тут краса. Три потоки сходяться докупи, тут був млин, А тепер мало що видно ті потічки, так вони заросли кущами і травою.

Недалеко стояла церква. Приходимо на її місце, цілуємо каміння. Ще стоять старі липи біля церкви. Якби вони вміли говорити, то розказали б, як вороги нищили і палили нашу святиню.

Прийшли на цвинтар, Тут спочивають наші прадіди, діди і батьки. Нема жодної могили, всі позападалися, заросли травами, а решту знищено. Радіємо, що хоч хрест один відкопали. Простіть нас, рідні, що за 46 років ні разу ні одної свічки Вам ніхто не засвітив і не помолився.

Пройшли ми цілим селом і прийшли на подвір'я моєї мами. Стоїть сиротою стара груша. Обнімаю її, цілую і плачу. Рідний

потічок між нашою хатою і хатою Березняка Федора. Пам'ятаю, як я з троюрідною сестрою – Березняковою Марисею хлюпалися в тому потічку.

А пляци у верхньому кінці вже заросли лісом. Наш також. Всі дерева в селі здичавіли. Дуже здрібнені яблука, грушки, сливи. Але ми їх все одно їли і додому з собою взяли. Назирали ми і звіробою на рідній землі. Студні – криниці не видно жодної. Всі позасувалися і заросли травами. А скільки добра покидали люди в ті криниці.

На полях буряни аж до пояса. Скільки землі пустує. Які тут гарні гори, ліси, яке чисте повітря. Аж тепер я усвідомлювала, яку розpac, туту перенесли Прибишівці, коли їх виселили з рідної землі. Скільки настраждався мій народ – лемки. Бідні люди, як вони втікали з діточками від куль у рідні ліси. Бідна моя мамо, як Ви натерпілися, в лісі – під Мохнатами, на землі, ще вкритій льодом, народилася семимісячною моя молодша сестра. Як наші люди плакали за рідними місцями. Вони не вірили, що вже ніколи не повернуться в рідні села.

За що так тяжко потерпів наш народ? Такий працьовитий, розумний, обдарований. Чому так хижо познущалися над лемками? Спалили цілі села, винищили людей. Рідну сестру моєї бабці з чоловіком спалили в хаті. Будьте прокляті сталінські кати разом з колишньою польською комуністичною владою за ту операцію, що називалася „Вісла”.

Нас порозкидали по цілому світі. Але ми вижили. Я привезла додому води з рідного потічка. Дала сусідці, яка родом зі Смільника, напитися. Вона плакала.

Я дуже задоволена з тої поїздки до Прибишева. І радію, що мої діти побували теж в Прибишеві. Тепер вони знають, звідки наше коріння. Господи, допоможи нам щороку, доки будемо жити, відвідувати рідну земленьку – сирітку. Звертаюся до всіх Прибишівців і всіх лемків, відвідайте рідні краї. Візьміть з собою грудочку рідної землі. Вона так за вами тужить. А ми за нею...

*Тот вспомин і інши находяться в книжці Петра Осюрака „Пам'ятам тя, землице моя”...*

## МИ НА ЮВІЛЕЇ

Рада музейного товариства в Зиндранові та дирекція окружного музею в Кросні щиро запрошують Василя Шкимбу з доно́скою Надьою... на ювілей 30 літ музею....

Барз приємні быво дістати таке запрошення на таке велике швято. В Зиндранові юш ем третьїй рас. Але шя верну назад. Тры роки тому быв ем першый рас в Зиндранові. И тото мі шя барз запамнятаво.

Автобусом ем шя достав до Кросна, а с Кросна тіж автобусом до Барвінка. Жъвідую шя шофера, треба мі до Зиндрановы, прошу мі повісти, де мам зыйти.

- Пан до Гоча?

- Так, до Гоча.

- О, знам Гоча, повім пану де ма зыйти.

Став мі в Тиляві на долині и повідат, „прошу ити по дорожі і за пару кільометрів буде з ліва будинок, то його будинок – Гоча”. Дякую и юш иду по дорожі.

Чув ем дуже доброго про того швято. Але чути то єдно, а відіти и виступати на такім швята – то друге. И же Фецьо сам запрошує ансамбл то тіш правда. Но и задоволений, гордий же на запрошено иду по дорожі. З боку річка невеличка, така як потічок, цюрчыт по камінню и, здається, же не весево якоси цюрчыт. Може зато, же неє люди. Бо люди шя поневірюють по сході и заході, а на Лемківщині лем терня и бодаки роснут. И пташків тіж не чути. Стары Лемкы повідають, же як шя вернут люде домів то и вода буде веселіше цюрчава и пташки, шя вернут шьпіваочи. Вірю я и моі діти, же даколи шя вернеме вшытки Лемкове домів.

Пару кільометрів по дорожі в товаристві цюркочучої води і з лівої сторони будинок. Стрітив ня Фецьо щырі и жычливо. Дай му Боже здоровля.

Швято зачаво щя так як шя зачинат швято. Быво весево, люде якоси шя чуют по швяточному, весево, жычливо. Не залежно от того ци з Україны, ци Словаків, ци з Гамерики. Запознав ем шя з поетом Лемком з Криниці В. Грабаном, з Україны - В. Барном.

Правда, на остатніх двох шватах іх не быво. Не знам чого. Маме шя гуртувати и выбачати єден другому якысы гріхы, а не розходитити шя.

Приємні мі быво відіти, же на шьваті были не лем Лемкы, а и Поляки. Зачалиша выступы на прекрасні сцені. Люде весево шя шьміяли з оповіданых „трафунків” зо жытя и плескали за добрі шьпіваны шьпіванкы. Не мамнич протів щьпіваків як шьпіваків, але хотів бым (не лем я) жебы лемківски шьпіванкы были шьпіваны як можна чистіще по лемківски, бо шьпіванка ци то польска, ци то німецка, або ици дака ма быты шьпівана так як ей шьпівали діды - прадіди. Товдый она буде мава найбільшу вартіст и найбільшу пошану шьпівак, бо не чисто шьпівана шьпіванка не дає гонору шьпівакови.

На шьваті стрітив ём свого родича Михава Шуркаву зо Свидника (Словакия). Його родиче походят (тато) зо сева Довге горлицького повіту и мої мама тіж оттамале, сут родином.

На таких шьватах дуже люди шя стрічают по дуже років невиджыня. И вартат робити такы шьвата, жебы люде шя віділи, познавали, споминали, жебы люде не все пвакали зо жалю але и з радости. И барз ём задоволеный, же моі „трафункы- анекдоты” шя подабают людом и люде шя шьміют весево. Мушу повісти, же и тото шьвато быво добрі організуване. Привожыва шя до того Рада Музейна, а и родина Феца.

Окреме хочу повісти про деректора Окружного музею в Кросні пана Артура Бату и реставратора Здзіслава Гіля. Мі шя здає, же тоты люде (и не лем они) роблят вшытко для того, жебы як найбільше люди знато про лемківский музей в Зиндранові, про лемківську культуру, шьпів, музику, танец, жарты, бесіду. Дай ім Боже здоровля. Хотіво бы шя, жебы приходиво до музею як найвеце Лемків.

Добру справу роблят моводы Лемкы - руснакы з Гамерики - Пітсбургу. Каждого року приходят автобусами до музею, хотут знати як найвеце про землю дідів – прадідів, про Лемківщину.

Але вшытко, што добре, шя мусит скінчыти. Так и шьято. Але любо мі чути: „Оставайте здорови, тримайтесь. До другого шьвята дай Боже дочекати”. Дай Боже.

Велика дяка організаторам, родині Гоча, вшыткым тым што были на шьвяти. Не дайте пропасти тому гардому лемківскому, ратуйте го і будеме мати за тото дяку од Бога.

*Василь Шкымба з Незнайовы*



## КВІТИ БЕСКИДІВ

Во Львові появилась книжка о Лемках „Коротка антологія поезії Лемків, Квіти Бескидів”, яку зобразив і упорядкував відомий Лемко – член спілки письменників України – Василь Хомик.

Перша устна народно – поетична творчість до якой гвошли „Календарно - обрядовы пісні”, „Родинно - обрядовы пісні”, „Суспільно - побутовы пісні”, „Прислівя та приказки і загадки”.

Другий розділ має назуву „Авторско - поетичну творчість”. Ту зображені верши і біографія наших поетів з найдавніших часів до гнес проживаючих на рідні землі і в різних країнах, а саме: Олександра Духновича, Олександра Павловича, Юлія Ставровського, Васила Грэнджи-Донського, Івана Мацинського, Федора Лазарика, Анны Галчак, Гавриїла Костельника, Михайла Ковача, Микола Кошиша, Янка Фейса, Мирона Будинського, Модеста Гумецького, Миколи Малинка, Ваня Гунянки, Івана Русенка, Богдана Ігора Антонича, Йосипа Жвірика, Ольги Петик, Павла Стефанівського, Петра Мурянки, Володислава Грабана, Івана Желема, Васила Хомика, Івана Головчака, Нестора Жилича, Михайла Дзіндзя, Миколи Горбала, Володимира Барни, Романа Вархола, то єст бівшості поетів - Лемків як минувшини так гнешніх з обох сторін Карпат, України і Югославії.

Перша хоц і коротка антологія поезій Лемків знайомить нас з богатством, поетичної творчости Лемків жиуючих в ріжний час, в ріжних державах та ріжних поглядів.

Антологія дуже цікава і потрібна не лем старшому але особливо молодому і будучим поколінням Лемків.

*П. Ластівка*

## ТЯНІМОСЬ ДО ЛЕМКІВСЬКИХ НАДБАНЬ

Влітку, ідучи з родиною на „Лемківську ватру – 98”, заступник міського голови Петро Осюрак побував у музеї лемківської культури в Зиндранові Кроснянського воєводства. Про це було надруковано в нашій газеті, яку разом зі своєю Петро Петрович вислав голові товариства розвитку музею Федору Гочу. Недавно він отримав від нього листа. „Щирі лемківські вітання з рідної землі і велика подяка за дружній лист, - йдеться в ньому, - і за дуже цікаву книжечку Вашого авторства, газету „Голос Самбірщини”, в якій описано Ваші відвідини музею. Мило і приємно було отримати Ваш дар. Зворулшиво Ви, Петре, написали про наше горе, нашу гірку долю. Вірю, що Ви ще завітаєте до нас, а я сподіваюся побувати в Самборі. Недавно був у Львові, зустрічався з Чуликом, Стараком, Хомиком та іншими діячами товариства „Лемківщина”. Біда в тому, що нас ділять вороги і ми ділимось по конфесіях, назви національній та інше. Нам треба більшого співдіяння в культурно-народних ділах. Повідомте, кого з Самбора можна запросити на музейне свято до Зиндранови в 1999 році.

Сердечні поздоровлення від мене і моєї родини та найкращі побажання здоров'я, сил і успіхів у Ваших трудах-діяннях.”

Про ентузіяста Федора Гоча та його діяльність Петро Осюрак детальніше подає у своїй розповіді.

„Лем шануйте вишитко своє,  
Бо своє – то святе  
Свою віру і бесіду,  
Хоч і не богату...”

*Іван Русенко*

Нинішнього року виповнилось 30 років від часу заснування в Зиндранові музею Лемківської Культури. Це стало можливим завдяки подвіжницькій праці палкого ентузіяста, Лемка з великої букви Федора Гоча. Це він з горсткою патріотів рідного краю та його культури започаткував збір усього, що збереглося після страшних

повоєнних років, операції „Вісла” та пізніших знищень у селах Лемківщини.

Так було започатковано музей, створено Раду Музейного Товариства, головою якої обрали п. Гоча. Довідавшись про це, лемки з усіх кінців Польщі, з біжнього та далекого зарубіжжя, куди їх порозкидала доля, почали надсилати свої експонати. Зараз музей – скансен лемківської культури, що недалеко Дуклі у Короснянському воєводстві, став одним з найбагатшим за тематикою та історичними матеріалами. Про нього знають лемки у всьому світі.

Рада Музейного Товариства організовує не лише показ експозицій, але практикує, інші форми роботи конференції, симпозіуми, ділові зустрічі, фольклорні фестивалі тощо. Щороку влітку цікаво проводиться свято „Від Русаля до Івана”, яке приносить радість його учасникам.

Має Товариство і своє друковане видання „Загорода”. Таку назву воно дістало від того, що музей лемківської культури було створено просто неба на подвір'ї давної садиби – загороди. Тому Федір Гоч так нарік і журнал.

Лемки всього світу повинні бути щиро вдячні п. Федору за подвіжництво, за збережені для наступних поколінь надбання лемківської культури, молитись Богу, щоб дав йому здоров'я на довгі роки.

Незабаром буде здано в експлуатацію автомобільний перехід через Смільницю за Хировом. Це скоротить шлях з Самбора до теренів рідної Лемківщини. Я не сумніваюся, що всі ми, вихідці з тих чудесних країв, побуваємо у Зиндранові, прилучимось до наших матеріальних та духовних цінностей, побуваємо в „Загороді”, з якої погнали нас по світах. Але ми пам'ятаемо тебе, рідна землице.

*Петро Осюрак*

Член Товариства Лемківщина  
(Передрук з Голосу Самбірщини 6. 10. 98р)

## **Prasa regionalna o Muzeum w Zydranowej: Śmierć muzeum?**

30 marca 1996 roku Muzeum Okręgowe w Krośnie zawarło umowę użyczenia z panem Teodorem Goczem, na mocy której przejęto w użytkowanie skansen kultury łemkowskiej w Zydranowej. Nastąpiło to w momencie, gdy prywatna placówka zyndranowska, z braku środków na działalność, została zamknięta dla zwiedzających. W jej ratowanie włączyły się m.in.: Ministerstwo Kultury i Sztuki, Urząd Wojewódzki, Urząd Miasta i Gminy w Dukli, a krośnieńskie muzeum zajęło się stroną organizacyjną i merytoryczną. Skonstruowanie stosownej umowy między placówką państwową i osobą fizyczną wymagało pokonania wielu raf prawnych. Ostatecznie, po konsultacjach z poszczególnymi wydziałami UW, przygotowano dokument nie budzący zastrzeżeń. Na jego podstawie Urząd Wojewódzki признаł środki na przejęcie skansenu i zaakceptował włączenie go w struktury Muzeum Okręgowego. W oparciu o ekspozycję w Zydranowej, do regulaminu organizacyjnego muzeum krośnieńskiego wprowadzono dział etnograficzny (w organizacji). Brak tego działu było zresztą poważnym mankamentem - nie ma bowiem placówki okręgowej w Polsce, która nie prowadziłaby etnografii, a na wielokulturowym Podkarpaciu ma to znaczenie szczególne.

Nakłady Muzeum Okręgowego w Krośnie na zyndranowski skansen ograniczały się, w zasadzie do opłacania jednego etatu i przeznaczania na bieżącą działalność kwoty 5-6 tys. zł. rocznie. Podjęto konserwację eksponatów i obiektów zagrożonych zniszczeniem, ogrodzono i uporządkowano teren, wydano folder i widokówki. Pracownicy Muzeum Okręgowego udzielali placówce pomocy merytorycznej i uczestniczyli w organizowaniu dorocznych świąt „Od Rusal do Jana” finansowanych przez Ministerstwo Kultury i Sztuki. Warto dodać, że pewna część nakładów zwracała się w postaci dochodów ze sprzedaży biletów wstępnych i wydawnictw. Efekty przejęcia skansenu i współpracy z Towarzystwem na Rzecz Rozwoju Muzeum Kultury Łemkowskiej były godne uznania.

### **Słońce nad Zydranową**

Groźba likwidacji placówki została oddalona. W ciągu dwóch lat wykonano szereg prac budowlanych, remontowych, konserwatorskich i dokumentacyjnych. W obrębie skansenu przeniesiono m.in. kaplice drewniane, zrekonstruowano cygańską kuźnię, przeniesiono cenną, kamienną figurę, zgromadzono setki zabytków ruchomych, zwłaszcza dotyczących kowalstwa. Zorganizowano dwa plenery: rzeźbiarski i malarski. Dzięki temu pierwszemu ekspozycja wzbiogaciła się o piękne, łemkowskie rzeźby. Opracowany został plan zabezpieczenia przeciwpożarowego, uzupełniono sprzęt pożarniczy. Muzeum Okręgowe wydzierżało nieodpłatnie od Urzędu Miasta i Gminy w Dukli budynek dawnej szkoły w Zydranowej, prze-

znaczony na magazyn sprzętu i bazę na organizowane święto „Od Rusal do Jana”. Przyjęty do pracy w muzeum etnograf napisał monografię zyndranowskiej placówki: „Nad rzeką Panną”. Nawiązano współpracę z muzeami etnograficznymi Ukrainy i Słowacji.

W rezultacie zwiększył się o 100 proc. ruch turystyczny w skansenie, pojawiły się liczne wycieczki zagraniczne, a społeczność łemkowska wyrażała swoją satysfakcję z traktowania jedynego w Polsce muzeum Łemków.

### **Za dobrze „żarło”**

Zmiana na stanowisku dyrektora Muzeum Okręgowego zakończyła pomysły dla Zydranowej okres. Nowy dyrektor najpierw zrezygnował z dzierżawy szkoły, następnie poszedł „za ciosem”. 30 września br. wysłał, do przebywającego w sanatorium pana Teodora Gocza pismo, wypowiadające zawartą w 1996 roku umowę. W piśmie tym czytamy m.in.:

„Przyczyną wypowiedzenia umowy jest reorganizacja Muzeum Okręgowego i zbyt duża odległość dzieląca Zydranową od Krośna, co uniemożliwia pełną kontrolę i sprawowanie właściwej opieki nad użyczonymi obiekta mi. (...) Muzeum Okręgowe w Krośnie nie posiadało i de facto nie posiada działu etnograficznego. Nie gromadziło i nie ma możliwości przestrzennych do gromadzenia eksponatów etnograficznych”.

„Przestrzenne” możliwości myślenia Pana Dyrektora wydają się być również ograniczone skoro sądzi, że ktoś uwierzy w przedstawione argumenty. Nie ma żadnej reorganizacji Muzeum Okręgowego. O jego dalszym losie i strukturze zadecydują władze samorządowe po 1 stycznia 1999 r. Do Zydranowej jest około 30 km, a tzw. pełna kontrola nad skansenem nie jest potrzebna, skoro na miejscu pracują ludzie zatrudnieni przez Muzeum Okręgowe, a w dodatku pan Teodor Gocz jest właścicielem ekspozycji i trudno sądzić, żeby chciał ją zniszczyć „na złość” komukolwiek. Muzeum ma dział etnograficzny w organizacji, ujęty w nowym, jeszcze nie zatwierdzonym statucie. A na zbiory etnograficzne miejsca w Zydranowej wystarczy na 50 lat.

Muzeum Okręgowe rezygnując z placówki w Zydranowej, po pierwsze wyraża swój stosunek do mniejszości narodowej Łemków, po drugie, dokonuje swoistego „harakiri”. Kurczy się, ogranicza działalność i być może, zamiast zostać muzeum wojewódzkim, będzie zdegradowane do szczebla powiatowego.

Nieodpowiedzialne „ruchy” tuż przed reformą administracyjną, to najgorsze co można było zrobić. Nie podejrzewam, że decyzje mają charakter polityczny, ale jeśli nie, to jak je logicznie wy tłumaczyć? Bez pomocy z zewnątrz muzeum w Zydranowej nie utrzyma się.

Czy o to właśnie chodzi?

**Jerzy Skoczułek**

**„Tygodnik Krośnieński” nr 6**

## O przyszłości muzeum w Zyndranowej

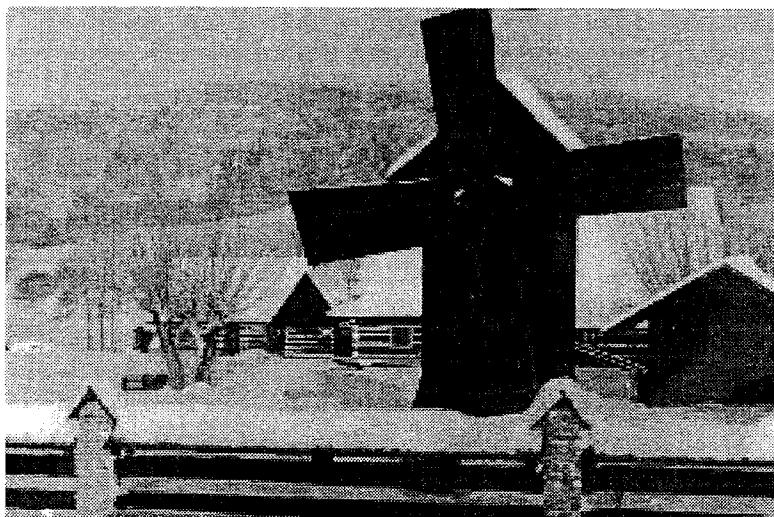
W Zyndranowej odbyło się posiedzenie Prezydium Rady Towarzystwa na Rzecz Rozwoju Muzeum Kultury Łemkowskiej. Omówiono sytuację, która powstała po wypowiedzeniu przez Muzeum Okręgowe w Krośnie umowy, gwarantującej opiekę i pomoc finansową zyndranowskiej placówce. Działacze Towarzystwa postanowili zatwierdzić statut muzeum prywatnego w Zyndranowej oraz zwrócić się do władz powiatu i gminy o pomoc w utrzymaniu jedynego w Polsce muzeum łemkowskiego.

W obradach uczestniczył Adam Bartosz, wiceprzewodniczący Związku Muzeów Małopolski, który zadeklarował wsparcie Związku w staraniach o ratowanie muzeum, które w tym roku obchodziło swoje 30-lecie.

Wiele gorzkich i krytycznych słów padło pod adresem dyrekcji krośnieńskiego muzeum. Decyzję wypowiedzenia umowy dyrektor motywował względami prawnymi, co przyjęte zostało jako wygodny pretekst do pozbicia się placówki łemkowskiej. Wyrażano zdziwienie iż w sytuacji gdy rząd deklaruje poszanowanie i pomoc mniejszościom narodowym, na niższych szczeblach administracyjnych, uprawiana jest szkodliwa, powodująca niepotrzebne polityka. W tej sprawie Towarzystwo zwróciło się już do Ministerstwa Kultury i Sztuki oraz sejmowej Komisji Mniejszości Narodowych.

(u)

„Tygodnik Krośnieński”



Wiatrak - młyn w zyndranowskim skansenie zimą

## Dokument wypowiedzenia umowy-urzeczenia przez Muzeum Okręgowe w Krośnie:

MUZEUM OKRĘGOWE  
ul. Piłsudskiego 16  
38-400 KROŚNIE  
tel./fax 43-213-76, 43-243-01  
00063063  
MOK- 013/305/98

Krosno, 30.09.1998-09-30

Pan  
Teodor Gocza

W nawiązaniu do umowy zawartej w dniu 30.03.1996 roku pomiędzy Muzeum Okręgowym w Krośnie (jako biorącym w użytkowanie), a Panem Teodorem Goczem z Zyndranowej (jako użyczającym obiekty i eksponaty związane z kulturą łemkowską wraz z terenem), Muzeum Okręgowe w Krośnie wypowiada w/w umowę. Zgodnie z § 4 tej umowy okres wypowiedzenia wynosi trzy miesiące. Może on być skrócony za zgodą obu stron.

Przyczyną wypowiedzenia umowy jest reorganizacja Muzeum Okręgowego i zbyt duża odległość dzieląca Zyndranową od Krosna, co uniemożliwia pełną kontrolę i sprawowanie właściwej opieki nad użycznymi obiekttami. W związku z tym, że w/w obiekty w Zyndranowej są własnością prywatną nie ma możliwości pełnego ich dostosowania do wymogów muzealnych, a z przyczyn formalnych nie można inwestować w ten obiekt. Statut Muzeum Okręgowego w Krośnie nie przewiduje możliwości tworzenia oddziałów. Muzeum Okręgowe w Krośnie nie posiadało i de facto nie posiada działy etnograficzny. Nie gromadziło i nie ma możliwości przestronnych do gromadzenia eksponatów etnograficznych.

Uważamy, że zabytkowe obiekty w Zyndranowej są ważnym elementem kultury łemkowskiej i powinny być finansowane w sposób bezpośredni z budżetu Państwa lub stać się muzeum nad którym opiekę sprawuje samorząd gminny lub powiatowy. Nadzór merytoryczny nad nimi powinno pełnić muzeum posiadające dorobek w zakresie etnografii i specjalistyczną kadrę, a są takie placówki w naszym województwie.

Z poważaniem  
D Y R E K T O R  
Muzeum Okręgowego w Krośnie  
mgr Jan Gancarski  
  
Główny Księgowy  
Wiesława Jawron



## Z MUZEALNEJ KSIĘGI WPISÓW

Niezuwykłe miejsce, niezuwykłe dzieje, dużo się dowiedziałam, dużo czuję sympatii i życzę Wam, abyście się utrzymali. „Miej serce - patrz w serce”.

*Miriam Akavia - z Izraela. 25. 06. 1998r.*

Zrozumieliśmy, że Bóg jest dla wszystkich jeden, a wartość człowieka nie zależy od jego narodowości, języka ani wyznania. Chcieliśmy, żeby Łemkowie czuli się w Polsce dobrze, bo są przecież u siebie.

*Grupa studentów z Gdańska*

Eksponaty o wiele ciekawsze niż w muzeum dukielskim. Zasługują na szczególną opiekę i zainteresowanie ze strony państwa. Obejrzałam je z wielką uwagą i zainteresowaniem. Jestem pełna podziwu dla trudu opiekunów tegoż muzeum.

*Bożena Wągiel - Kędzierzyn-Koźle*

Ogromnie podziwiam temperament, siły i organizację pana Teodora Gocza, który kultywuje tak piękną i ważną kulturę Narodu Łemków. Życzę sukcesów i spokoju w tej uczciwej pracy.

*Z głębokim poważaniem Andrzej Różyczyk  
(reżyser filmów etnograficznych WFO Łódź)*

Muzeum jest bardzo interesujące, dające świadectwo życia rdzennych mieszkańców Bieszczad.

*Marida*

Jestem pełen uznania i podziwu dla inicjatorów i opiekunów tegoż Muzeum. Cieszę się bardzo, że mogłem w sposób normalny zapoznać się z życiem codziennym Łemków, ich kulturą, zwyczajami itp. Mimo iż mieszkam kilkaset kilometrów od Zyntranowej tj. w Piekarach Śląskich, Łemkowie i to co z nimi związane od tej chwili są- jest bardzo bliskie memu sercu. Życzę Panu Teodorowi Goczowi wielu lat życia i tyle też lat krzewienia i podtrzymywania kultury Łemków.

*Góra Stanisław*

Istnieje potrzeba rzeczywistego dbania o prawdziwą historię tych ziem. Oby jak najszybciej znalazły się środki na odbudowę tego co kiedyś zostało zniszczone w imię czyjegoś fanatyzmu.

*Piotr Ubanowicz*

*Justyna Wydżga*

*Hanka Marcinkowska*

Dziękujemy za umożliwienie spojrzenia na świat Łemków, świat, który wiele złego doświadczył i świat, któremu dalej trudno podnieść się z kolan. Oby nigdy więcej państwo zwane przez siebie ludowym nie niszczęło ludu swego, jego kultury. Oby tolerancja, która zawsze była cechą polską ukazała swe oblicze. Życzymy Wam Łemkowie, abyście odbudowali swój świat, żebyście nigdy nie zapomnieli swej kultury i swego języka. Żebyście nie zniknęli z Polski. Duchem jesteśmy z Wami.

*Radosław Trus*

*Andrzej Kula*

Українці з Фмерики подивляють змагання наших лемків з берегти чудову рехіональну культуру. Бажаємо успіхів у продовженні цієї цінної праці. Щастя Боже.

*Родина Маркусів (Василь, Дарія, Таїса, Устіна)*

Ще інші Українці з Америки також подивляють все що ту маєте в музеju. Щастя Боже.

*Галина і Осип Сміндак*

Хочемо висловити велику подяку засновникам музею Теодору Гочу та його дружині. Те що ми тут побачили справило на нас велике враження. Такий музей має право на існування. Він повинен бути.

Вважаємо, що ми не повинні помилитися, якщо скажемо, Хвала й шана Вам від всіх родних та близьких полеглих у боротьбі з фашизмом.

I ще не можна не додати, що Ваша важна справа зберігання національної культури є свята справа. Ще раз велике Вам спасиби.

*Подруги жежя Кузнецовых - Київ.*

## ПРИСЛІВ'Я ТА ПРИКАЗКИ

В ріднім краю – яко в раю.  
Кождому мило, де го сонцеogrіло.  
Де рідний край, там і під буком рай.  
Де рідний край, там кождому рай.  
Кожда пташына летит в рідну країну.  
Лем в ріднім краю маєш кус раю.  
Тота страна мила, де мати родила.  
В чужих краях бывай, свого не забывай.  
Кожда вербичка ма свою земличку.  
Кождій птиці мила рідна землиця.  
На рідній землі і терня не коле.  
Тота земля мила, де тя мати родила.  
В своїй країні мило кождій родині.  
За рідном земльом і на небі смутні.  
Кожда мишка глядат свого затишкі.  
Сумує пташка без свого крячка.  
Кождій дітині мило в своїй країні.  
Всяди добрі, а дома – найліпше.  
Радіст Томку в своїм домку.  
Кождій вороні добрі в своїй стороні.  
Без рідного порога смутні і коло Бога.  
В ріднім краю кождому, як в раю.  
Під своїм стріхом – радіст зо втіхом.  
Вдома смачна і солома.  
Зо свого пеца і дим солодкий.

*Зібрав Василь Хомик*



## ЛЕМКІВСЬКІ СТРАВИ



### Страви з капусти

#### *Капуста квашена варена*

Квашену капусту віджати, промити (якщо дуже кисла), залити водою і варити до готовності, потім заправити підсмаженим салом з цибулею і борошном. Наприкінці додати лавровий лист, сіль, перець.

Їдять з вареною картоплею пом'ятою або відвареною в лупинах, почищеною і підсмаженою на рум'яно в духовці.

#### *Варянка (борщ)*

Закип'ятити 2-3 літри воду (квасу) з капусти. Якщо квас перекислий розбавити водою. Підсмажити на жирі цибулю, 1-2 ложки борошна, розвести водою, влити до варива, хай ще трохи покипить. Потім кинути лавровий лист, сіль, перець. Для кольору можна додати буряк.

Їсти з картоплею, хлібом. В тарілці можна заправити сметаною.

#### *Суп із свіжої капусти на сметані*

Дрібно порізану картоплю, моркву і свіжу капусту поставити варити в гарячу воду, потім добавити пів склянки рису, посолити хай легенько кипить. Жовток розколотити з 2-3 ложками сметани, влити до варива, дати перець і довести до кипіння.

Сметаною суп можна заправити і в тарілці.

#### *Капуста тушеня з кмином*

Квашену капусту треба віджати і промити. В посудину дати трохи жиру, 0,5 склянки води, 1-2 чайні ложки кмину і капусту, накрити кришкою, поставити тушити, час від часу помішувати. Коли капуста зм'якне додати підсмажену цибулю, борошно, перець – все добре змішати і продовжувати підтушувати 8-10 хв.

Таким самим способом можна приготувати і свіжу капусту, додавши кислоти або кислої сметани.

#### *Салат з квашеної капусти*

Квашену капусту промити, віджати, дати дрібненько порізаної цибулі, олії (краще лляної), цукру (до смаку) все добре перемішати, викласти на блюдо.

#### *Вар – сік з капусти*

Літр вару з квашеної капусти процідити через ситко, якщо надто кислий добавити перекип'ячену воду, поперчiti, трошки посипати.

(На Лемківщині вар використовували, як напій, а в часі посту їли з теплою вареною або печеною картоплею.)

(борошно - мука)

*Подала Тереза Кицак зо Львова  
(родом з села Розстайнє)*

## ГУМОР

-Тату, а откаль то астрономы знают, коли буде затміння сонця, або місяца? – звідує ся малый Петрусь.

-Як то откаль? – гварит отец. Преціж они тиж читают газеты.

\* \* \*

-Кума Нацка: Повічте мі сусіде миленкій, чом то хлопы так лысіют, а бабы ніт?

-Кум Гриц: Вшиткуму бабы винуваты, бо про бабы хлопы мусят ся тівко в голову шкрябати, аж ім волося летит.

\* \* \*

На морі:

-Маєр иде зо женом до Америки. На морі зрыват ся нагло страшна буря.

Його жена перестрашила ся і почала кричати.

-Маєр – гвалту – корабель тоне.

-Чого ся так дреш Саро? – Або то твій корабель.

\* \* \*

Гармония:

-Слухайте мамо, возму вашу Олену за жену, але мусите мі купити гармонію.

-А то нашто?

-Бо пан отец повідали, же в супружестві мусить быти гармония.

\* \* \*

-Перший місяц по шлюбі – називають медовим – але інши місяци то юж як не квасниця – то горчица.

## ЗМІСТ - SPIS TREŚCI

1. ДОРОГИ ЧИТАЧИ КВАРТАЛЬНИКА „ЗАГОРОДА” .....	3
2. Muzeum nie może zginąć .....	5
3. ЗИНДРАНОВА - ХТО ЄЙ НЕЗНА .....	7
4. VI - та ТВОРЧА ОСІН - ГОРЛИЦІ - 1998 р.....	9
5. Wydarzenia kulturalne .....	10
6. КОРОТКИЙ ОПИС О .. ....	12
7. DZWONY .....	16
8. ЮВІЛЕЙ ТОВАРИСТВА ЛЕМКІВЩИНА У ЛЬВОВІ .....	22
9. КЕРМЕШ В РАДОЦІНІ .....	24
10. КНИЖКА О ЛЕМКАХ .....	26
11. ЗАГОРОДКА .....	28
12. Wybrane fragmenty z książki Stefana Dudry „ŁEMKOWIE”: .....	30
13. З НЕДАЛЕКОЙ ПРОШЛОСТИ .....	34
14. ПРЕЗЕНТАЦІЯ АБО „Я ЗВІДСИ НЕ ПОІДУ...” .	37
15. ПІД НЕБОМ ВИСОКИМ І СИНІМ .....	39
16. МИ НА ЮВІЛЕЇ .....	41
17. КВІТИ БЕСКІДІВ .....	43
18. ТЯНІМОСЬ ДО ЛЕМКІВСЬКИХ НАДБАНЬ ..	44
19. Prasa regionalna o Muzeum w Zyndranowej: ..	46
20. Z MUZEALNEJ KSIĘGI WPISÓW .....	50
21. ПРИСЛІВ'Я ТА ПРИКАЗКИ .....	52
22. ЛЕМКІВСЬКІ СТРАВИ .....	53
23. ГУМОР .....	54

КУЛЬТУРА, ИСТОРИЯ И ПАМЯТКИ ЛЕМКІВ В ПОЛЬЩІ  
KULTURA, HISTORIA I ZABYTKI ŁEMKÓW W POLSCE

## ЗАГОРОДА ZAHORODA

KWARTALNIK TOWARZYSTWA NA RZECZ ROZWOJU  
MUZEUM KULTURY ŁEMKOWSKIEJ W ZYNDRANOWEJ

Wydaje: Muzeum Kultury Łemkowskiej w Zyndranowej

Выдає: Музей Лемківської Культури в Зынранові

Redaguje zespół redakcyjny z pomocą autorów-korespondentów  
Редактує редакційний колектив з помочом авторів-кореспондентів

Adres redakcji:

TOWARZYSTWO MUZEALNE W ZYNDRANOWEJ  
z dopiskiem "Zahoroda"  
38-454 TYLAWA, woj. KROSNO

NALEŻNOŚĆ ZA KWARTALNIK ORAZ POMOC I DARY DLA  
MUZEUM PROSIMY NADSYŁAĆ NA KONTO:  
NR 17001014-8641003-1922-2700-610, B S w Dukli

Redakcja nie zwraca materiałów nie zamówionych, zastrzega sobie  
prawo skracania materiałów oraz używania własnych tytułów.

Redakcja nie zawsze utożsamia się z poglądami reprezentowanymi  
przez autorów zamieszczonych materiałów.

*Materiały pisane dialektem publikujemy w oryginalnej formie*

OD 1996 r. KWARTALNIK DOTUJE  
MINISTERSTWO KULTURY I SZTUKI

Redakcja Kwartalnika Muzealnego  
"ZAHORODA"  
Zyndranowa 1, 38-454 Tylawa  
tel. 013 43 307 12